

ПОСТАПУВАЊЕ ПО КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА

ПРАКТИЧЕН ВОДИЧ

IAP

International Association of Prosecutors

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Скопје

343.3/.7:316.647.5(036)

ПОСТАПУВАЊЕ по криминал од омраза : практичен водич. - Скопје :
ОБСЕ, 2015. - 104 стр. ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон главите. - Содржи и: Анекс

ISBN 978-608-4630-91-3

а) Криминални дејствија - Нетолеранција - Водичи

COBISS.MK-ID 99254794

Издадено од страна на OSCE

Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)

Ul. Miodowa 10

00-251 Warsaw

Poland

www.osce.org/ODIHR

© OSCE/ODIHR, OSCE Mission to Skopje 2015

Овој документ беше оригинално издаден од страна ОБСЕ Канцеларијата за демократски институции во 2015 како „Постапување по криминал од омраза- практичен водич“. Македонскиот превод беше подготвен и издаден од страна на Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

Сите права се задржани. Содржината на оваа публикација може слободно да се употребува и умножува за образовни и други некомерцијални цели под услов таквата репродукција да е придружена со назначување на ОБСЕ/ ODIHR како извор. Репродукцијата на оваа публикација за комерцијални цели е забранета. Содржината на ова издание не секогаш ги одразува погледите или ставовите на Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

Дизајнирано од: Скенпоинт, Скопје

Печати: Скенпоинт, Скопје.

Содржина

ПРЕДГОВОР	7
БЛАГОДАРНОСТ	11
ГЛАВА ЕДЕН - ВОВЕД	17
1.1 Зошто обвинителите да се загрижени заради криминалот од омраза?	17
1.2 Одговор на криминалот од омраза од страна на системот на кривична правда	18
1.3 Стремежи и цели на овој водич	19
1.4 Што содржи овој водич?	20
ГЛАВА ДВА - РАЗБИРАЊЕ НА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА	21
2.1 ДЕФИНИРАЊЕ НА КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА	22
2.1.1 Криминалот од омраза е кривично дело	22
2.1.2 Криминалот од омраза е мотивиран од пристрасност	22
2.1.3 Карактеристики вообичаено заштитени со законите за криминалот од омраза	23
2.1.4 Дела и сторители на криминалот од омраза	23
2.2 СРОДНИ ПРАШАЊА	24
2.2.1 Говор на омраза	24
2.2.2 Дискриминација	25
2.2.3 Геноцид и други воени злосторства	26

2.3 ЗАКОНИ ЗА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА.....	26
2.3.1 Видови закони што се осврнуваат на криминалот од омраза .	28
2.3.2 Материјални закони за криминалот од омраза.....	28
2.3.3 Закони со заострување на казната	28
2.3.4 Општи одредби за изрекување казна	29
2.4 КАРАКТЕРИСТИКИ.....	30
2.4.1 Раса и расизам.....	31
2.4.2 Етничко, национално потекло, националност	31
2.4.3 Ксенофобија	32
2.4.4 Вероисповест и уверување	32
2.4.5 Пол и род	33
2.4.6 Други групи	34
2.5 ПОГРЕШНА ПЕРЦЕПЦИЈА.....	35
2.6 ЖРТВИ ПО АСОЦИЈАЦИЈА	36
2.7 МЕЃУНАРОДНА И РЕГИОНАЛНА РАМКА.....	36
2.7.1 Обединетите Нации	37
2.7.2 ОБСЕ.....	39
2.7.3 Совет на Европа.....	40
2.7.4 Европска Унија	43
ГЛАВА ТРИ - ГРАДЕЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ	45
3.1 ОТВОРАЊЕ ДОСИЕ	45
3.1.1 Користење на индикаторите на пристрасност за да се идентификува потенцијален предмет на криминалот од омраза.....	46
3.1.2 Бруталност на нападот	48
3.1.3 Знаци и симболи	50
3.2 ДОКАЗИ ЗА ПРИСТРАСНА МОТИВАЦИЈА	50
3.3 РАБОТА СО ЖРТВИ И СВЕДОЦИ НА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА.	51
3.3.1 Третман на проблемите со неодлучност да се пријават случаите	52
3.3.2 Проценка на кредибилноста без пристрасност или предрасуда.....	54
3.3.3 Третман на конфликтите со жртвите	54
3.3.4 Соработка со адвокатот или застапниците на жртвата	55

3.4 ПОДГОТОВКА НА ДОКАЗНИТЕ МАТЕРИЈАЛИ	56
3.4.1 Допуштеност	56
3.4.2 Вообичаени видови и извори на директни докази	57
3.4.3 Индиректни докази	60
3.4.4 Повеќе од една мотивација: мешани мотиви	62
3.4.5 Презентирање на последиците врз жртвите: физички и психолошки	63
3.5 ПОДГОТОВКА НА ОБВИНЕНИЕТО ВО СЛУЧАЈ НА КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА	64
3.5.1 Алтернативни наводи и првична правна квалификација....	64
3.5.2 Спогоднување за вината и казната или медијација	65
3.5.3 Спротивставување на аргументите на одбраната	66
3.6 ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА ВО ПРЕДМЕТИ СО КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА	71
3.6.1 Реституција и надомест	72
3.6.2 Други наредби	72
3.6.3 Постапување со малолетници	72
ГЛАВА ЧЕТИРИ -ПОЛИТИКИ И ПРОЦЕДУРИ	75
4.1 СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ НАСОКИ И ОБУКА	75
4.2 СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ ЕДИНИЦИ	77
4.3 КАМПАЊИ ЗА ПОДИГАЊЕ НА ЈАВНАТА СВЕСТ И ЗА ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРУПИТЕ ВО ЗАЕДНИЦАТА И СО ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО	79
4.4 МЕДИУМСКИ СТРАТЕГИИ	81
4.5 ПРИДОНЕС КОН ПРИБИРАЊЕТО ИНФОРМАЦИИ И СЛЕДЕЊЕТО И ЈАВНИТЕ ИЗВЕШТАИ	82
4.6 СОСТАВУВАЊЕ НА СЛОЖУВАЛКАТА: СЕОПФАТЕН ПРИСТАП ВО БОРБАТА ПРОТИВ КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА	85

АНЕКС87

АНЕКС 1: ПРОГРАМИ И РЕСУРСИ НА ОДИНР ЗА БОРБА
СО КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА..... 89

АНЕКС 2: ОДЛУКИ НА МИНИСТЕРСКИОТ СОВЕТ
НА ОБСЕ ВО ВРСКА СО КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА..... 89

АНЕКС 3: ЛИСТА НА КЛУЧНИ МЕЃУНАРОДНИ
ИНСТРУМЕНТИ И СУДСКА ПРАКСА..... 93

АНЕКС 4: МЕЃУНАРОДНО ЗДРУЖЕНИЕ НА ОБВИНИТЕЛИ..... 96

ПРЕДГОВОР

Криминалот од омраза опфаќа кривични дела извршени врз основа на предрасуди и нетолеранција. Тие се случуваат во секоја земја и често се со исклучително насилна природа и, како такви, претставуваат сериозна закана и за жртвите и за општествата. Овој водич е изготвен за да им помогне на обвинителите да го препознаат и разберат криминалот од омраза и поделотворно да постапуваат по таквите предмети. Водичот е заедничка публикација на Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ODIHR) и Меѓународното здружение на обвинители (IAP).

ОБСЕ е најголема регионална организација за безбедност, соствена од 57 земји-членки. Министерскиот совет на ОБСЕ постојано повторува дека криминалот од омраза не само што ги крши индивидуалните човекови права, туку има и потенцијал да доведе до конфликт и насилство од пошироки размери¹.

Од 2003 година, земјите-членки на ОБСЕ презедоа бројни обврски за да одговорат на криминалот од омраза². Земјите-членки, особено се обврзаа да „ја зајакнат обуката за сите сектори на системот на кривична правда – органите за спроведување на законот, обвинителите и судиите“³.

1 Види, на пример, Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 9/09, „Борба против криминалот од омраза“ – “Combating Hate Crimes”, Атина, 1-2 декември 2009. Текстот на сите релевантни одлуки на ОБСЕ може да се најде во Анекс 2.

2 Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 4/03, „Толеранција и недискриминација“ – “Tolerance and Non-Discrimination” Мастрихт, 2 декември 2003.

3 Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 9/09, *op. cit.*, белешка 1.

Како одговор на одлуките на Министерскиот совет, ODIHR има изготвено палета програми и публикации за помош на земјите-членки делотворно и сеопфатно да одговорат на криминалот од омраза. Пристапот на ODIHR препознава дека изолираните чекори за борба против криминалот од омраза имаат само ограничени ефекти, а дека гонењето на криминалот од омраза е најуспешно кога е дел од поширок пристап. Придонесот на ODIHR кон изготвувањето на овој водич, оттука, се потпира врз тоа што Канцеларијата опширно ги познава многубројните аспекти на одговорот на криминалот од омраза, како и врз нејзиното искуство во работата во контекст на различни земји ширум регионот на ОБСЕ.

IAP е единствената светска организација за обвинители. Основана е во 1995 година за, меѓу другото, да ја подобри соработката во гонењето на транснационалниот криминал и да постави стандарди за обвинителите. „Стандардите за професионална одговорност и изјава за суштествените должности и права на обвинителите“⁴ се формулирани во 1999 и се поддржани со Резолуција на Комисијата на Обединетите нации за превенција на криминал и за кривична правда во 2008.

Откако се одржа Осмата Европска регионална конференција во Хаг, во 2008, Меѓународното здружение на обвинители го постави одговарањето на криминалот од омраза како суштествена област на професионален развој за обвинителите. На Петнаесеттата годишна конференција на IAP што се одржа во Хаг во септември 2010, работилницата за криминал од омраза, со наслов „Криминал од омраза – кон универзално препознавање и акција“ даде можност обвинителите од целиот свет да го разгледаат и прокоментираат раниот нацрт на концептуалната студија изготвена за овој водич. За публикацијава пред вас, ODIHR ги исползува бројните експерти на IAP, како и увидот што Асоцијацијата го има врз основа на обвинителското постапување по предмети за криминал од омраза.

Овој водич е изготвен како дополнителна алатка за подобрување на истрагата и гонењето на криминалот од омраза⁵. Изготвен од експерти од разни јурисдикции ширум регионот на ОБСЕ, овој водич е релевантен за различни правни системи и законодавни рамки. Се надеваме дека водичот ќе биде користен многу и ги поттикнуваме неговите

4 Види

<http://www.iap-association.org/Resources-Documents/IAP-Standards/Professional-Responsibility/Standards_English>. Целосниот текст на Стандардите е поместен во Анекс 4.

5 Водичот е достапен за симнување на <<http://www.osce.org/ODIHR/prosecutorsguide>>.

корисници да го распространуваат нашироко и да го преведуваат на локалните јазици.

Признаваме дека водичот не може да се осврне на деталните законски и процедурални прашања што може да се јават во различни јурисдикции. Оттука, ODHR е подготвен да понуди поддршка на земјите-членки што сакаат да го користат овој водич како основа за изготвување национални или локални политики, односно за обука за обвинители.

Michael Georg Link
Директор
ODHR

Elizabeth Howe
Генерален управник
Меѓународно здружение на обвинители

БЛАГОДАРНОСТ

Водичов е изготвен од ODIHR, во тесна соработка со експертите за обвинителство ширум регионот на ОБСЕ, а низ заедничка работа со IAP. Изготвувањето на овој водич беше овозможено благодарение на придонесот на владите на Австрија, Холандија, Обединетото Кралство и Соединетите Држави.

Првичното јадро на група експерти за обвинителство помогна да се разработи севкупната структура и содржина на овој водич. Elizabeth Howe од IAP, како и Nasrin Khan и Allison Jernow од Меѓународната комисија на правници беа од клучна важност во концептуализацијата и пишувањето на овој водич. Поголема група обвинители дадоа повратни информации и насоки на низа тркалезни маси организирани во тек на процесот на пишување, во 2011 и 2012. Учесниците на тркалезните маси, исто така, дадоа свои согледувања, како и некои од примерите на студии на случај искористени во овој водич.

Врз основа на овој придонес, водичот е изготвен од ODIHR, а уреден и ревидиран е од Peter Eicher. Изготвен е прирачник за обука, а пилот-обуката за тестирање на практичната примена на овој водич е спроведена во јули 2012. Пред објавувањето во 2014, водичот е користен на сесии за обука спроведена од ODIHR, во кои беше адаптиран на локалната правна ситуација и користен како основа за обуката. ODIHR и IAP ја изразуваат својата благодарност за сите вклучени во процесот на изготвување, а особена благодарност искажуваат на следните членови на Експертскиот панел:

- **Reshat Abdiev**, Deputy Prosecutor, Prosecutor's Office of the Autonomous Republic of Crimea, Ukraine; Заменик обвинител, Обвинителство на Автономната Република Крим, Украина
- **Agnieszka Adamowicz**, Prosecutor of the District Prosecutor's Office in Lublin, Poland; Обвинител во Окружното обвинителство во Лублин, Полска
- **Arstanaly Aракеев**, Prosecutor, the Prosecutor General's Office of the Kyrgyz Republic; Обвинител, Државно обвинителство на Киргиска Република
- **Patricia Naré Agostinho**, Prosecutor, Central Department of Investigation and Prosecution, Office of Prosecutor, Portugal; Обвинител, Централен сектор за истраги и обвиненија, Обвинителство, Португалија
- **Elisabetta Ceniccola**, Prosecutor, Public Prosecutor Office, Italy; Обвинител, Јавно обвинителство, Италија
- **Artur Davtyan**, Deputy Head of the Department on Crimes against Individuals, General Prosecutor's Office of Armenia; Заменик раководител на Секторот за криминал против лица, Генерално обвинителство на Ерменија
- **Oana Dragomir**, Prosecutor, International Judicial Co- operation, Prosecutor's Office attached to the Supreme Court of Cassation and Justice, Romania; Обвинител, Меѓународна судска соработка, Обвинителство при Врховниот суд на касација и правда, Романија
- **Nataliya Dryomina-Voloc**, Senior Researcher, National Academy of the Public Prosecutor's Office of Ukraine; Виш истражувач, Национална академија на Јавното обвинителство на Украина
- **Birgitte Arent Eiriksson**, Rigsadvokatassessor, Director of Public Prosecutions, Denmark; Rigsadvokatassessor, Директор на Јавното обвинителство, Данка
- **Miguel Angel Aguilar Garcia**, Prosecution Coordinator, Prosecutor's Office of Barcelona, Service of Hate Crime and Discrimination, Spain; Координатор за обвиненија, Обвинителство на Барселона, Одделение за криминал од омраза и дискриминација, Шпанија
- **Kamal Gilijov**, Head of Supervision over Law-Enforcement Agencies Department, Office of the Prosecutor General, Azerbaijan; Раководител на Секторот за надзор врз органите за спроведување на законот, Канцеларија на државниот јавен обвинител, Азербејџан
- **Barbara van Haren**, Prosecutor, Public Prosecution Office, National Expertise Centre on Discrimination, Zwolle, Netherlands; Обвинител, Јавно обвинителство, Национален центар за експертиза за дискриминација, Зволе, Холандија
- **Jakob Holmberg**, District Attorney, Prosecutor's Office of Malmo, Sweden; Регионален јавен обвинител, Обвинителство на Малме, Шведска
- **János Homonnai**, Prosecutor at the Chief Prosecution Office of the Capital, Hungary; Обвинител во Главното обвинителство на престолнината, Унгарија

- **Gordana Janicijević**, Deputy Republic Public Prosecutor of the Republic of Serbia; Заменик републички јавен обвинител на Република Србија
- **Maia Kvirikashvili**, Head of the Human Rights Unit at Chief Prosecutor's office of Georgia; Раководител на Одделението за човекови права во Државното обвинителство на Грузија
- **Oleksii Lazarenko**, Senior Expert, Human Rights Monitoring Unit, Ministry of the Interior, Ukraine. Виш експерт, Одделение за следење на човековите права, Министерство за внатрешни работи, Украина
- **Bodan Lazarevski**, State Prosecutor's Office, former Yugoslav Republic of Macedonia; Државно јавно обвинителство, поранешна југословенска Република Македонија
- **Daniela Masheva**, Prosecutor's Office, Bulgaria; Обвинителство, Бугарија
- **Lars Morand**, Senior Public Prosecutor, Malmo, Sweden; Виш јавен обвинител, Малме, Шведска
- **Eduard Patic**, Prosecutor of the Human Rights Section, Prosecutor General's Office, Moldova; Обвинител на Одделението за човекови права, Канцеларија на генералниот обвинител во Молдавија
- **Kuandyk Rakhmetov**, Senior Prosecutor, Department for Supervision over Legality of Investigation and Interrogation, Prosecutor General's office of the Republic of Kazakhstan; Виш обвинител, Сектор за надзор врз законитоста на истрагата и испитувањето, Канцеларија на генералниот обвинител на Република Казахстан
- **Goran Rubil**, Prosecutor, District Prosecutor's Office of Doboј, Bosnia and Herzegovina; Обвинител, Јавно обвинителство на Добој, Босна и Херцеговина
- **Eugen Rusu**, Deputy General Prosecutor, General Prosecutor's Office of Moldova; Заменик државен обвинител, Државно обвинителство на Молдавија
- **Amina Ruždić**, Prosecutor, Cantonal Prosecutor's Office of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina; Обвинител, Кантонално обвинителство на Сараево, Босна и Херцеговина
- **Nikola Samardžić**, Deputy Basic State Prosecutor in Herceg Novi, Montenegro; Заменик основен јавен обвинител на Херцег Нови, Црна Гора
- **Arben Smaçi**, Prosecutor in the Prosecution Office of Shkodra District, Albania; Обвинител во Обвинителството на Регионот Шкодра, Албанија
- **Miloš Šoškić**, Deputy Basic State Prosecutor in Podgorica, Montenegro; Заменик основен јавен обвинител во Подгорица, Црна Гора
- **Ewa Stasiak**, Public Prosecutor, Poland; Јавен обвинител, Полска
- **Kole Sterjev**, State Prosecutor's Office, former Yugoslav Republic of Macedonia; Државно јавно обвинителство, поранешна југословенска Република Македонија

- **Anar Taghiyev**, Prosecutor, International Relations Department, Office of the Prosecutor General of Azerbaijan; Обвинител, Сектор за меѓународни односи, Државно обвинителство на Азербејџан
- **Bruno Vekarić**, Deputy War Crimes Prosecutor, The Office of the War Crimes Prosecutor of the Republic of Serbia; Заменик обвинител за воени злосторства, Обвинителство за воени злосторства на Република Србија
- **Maartje Vrins**, Senior Policy Advisor, Public Prosecution Service, National Expertise Centre on Discrimination, Netherlands; Виш советник за политики, Јавно обвинителство, Национален центар за експертиза за дискриминација, Холандија
- **Saskia Wildemors**, Prosecutor, Public Prosecution Office, National Expertise Centre on Discrimination, Haarlem, Netherlands; Обвинител, Јавно обвинителство, Национален центар за експертиза за дискриминација, Харлем, Холандија
- **Aleksey Zhafyarov**, Head of the Division on Supervision of Implementation of the Legislation on Interethnic Affairs, General Prosecutor's Office of the Russian Federation; Раководител на Одделение за надзор врз спроведувањето на законодавството за меѓуетнички прашања, Државно обвинителство на Руската Федерација

Кратенки

CERD	Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination	Конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација
CPS	Crown Prosecution Service of England and Wales	Обвинителство на Круната на Англија и Велс
CRS	Community Relations Services, United States Department of Justice	Служба за односи со заедницата, Министерство за правда на САД
CSO	Civil society group and/or organization	Групи и/или организации на граѓанското општество
ECHR	European Convention on Human Rights	Европска конвенција за човекови права
ECRI	European Commission against Racism и Intolerance	Европска комисија против расизам и нетолеранција
EU	European Union	Европска Унија
IAP	International Association of Prosecutors	Меѓународно здружение на обвинители
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights	Меѓународен пакт за граѓански и политички права
LGBT	Lesbian, gay, bisexual или transgender	Лезбејки, геј, бисексуални и трансродови
ODIHR	OSCE Office for Democratic Institutions и Human Rights	Канцеларија на ОБСЕ за демократски институции и човекови права
OSCE	Organization for Security и Co-operation in Europe	Организација за безбедност и соработка во Европа, ОБСЕ
ПАHCT	Prosecutors and Hate Crime Training (ODIHR programme)	Обука за обвинители и криминалот од омраза (програма на ODIHR)
TAH-CLE	Training against Hate Crime for Law Enforcement (ODIHR programme)	Обука против криминалот од омраза за органите за спроведување на законите (програма на ODIHR)
UN	United Nations	Обединети Нации (ОН)

ГЛАВА ЕДЕН

ВОВЕД

Едноставно кажано, криминалот од омраза опфаќа кривични дела каде жртвата е на мета поради својот групен идентитет (како што е расата, националното потекло, вероисповеста или друга групна карактеристика). Криминалот од омраза може да е насочен кон едно или неколку лица и нивниот имот. Речиси секое кривично дело содржано во казnenиот законик може да биде криминал од омраза.

Елементот на предрасуда кон групата („пристрасна мотивација“) е она што го разликува криминалот од омраза од другиот криминал и е причина поради која тој предизвикува посебна загриженост кај националните власти и меѓународните организации.

1.1 ЗОШТО ОБВИНИТЕЛИТЕ ДА СЕ ЗАГРИЖЕНИ ЗАРАДИ КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА?

Криминалот од омраза ги напаѓа фундаменталните права. Принципот на еднакви права е срж во секоја демократска држава и обично е вграден во Уставот. Криминалот од омраза е екстремна форма на предрасуда, зашто жртвата е нападната поради својата припадност на група. За напаѓачот, еден припадник на таа група е ист како и секој друг од истата група. Оттука, криминалот од омраза ѝ го ускратува човековото достоинство и индивидуалноста на жртвата и го напаѓа принципот дека секој поединец има право на еднаква заштита пред законот. Како чувари на владеењето на правото и бранители на уставните права, обвинителите играат суштествена улога во гарантирањето дека на темелните права им е дадено значење. Делотворното гонење на криминалот од омраза ги потврдува и штити демократските вредности.

Криминалот од омраза е криминал со порака. Жртвите на криминалот од омраза се одбрани врз основа на она што тие претставуваат, а не кои се. Жртвата се става на мета поради нејзината или негова припадност на група. Како таков, криминалот од омраза пренесува порака и до жртвата и до нејзината група дека тие не се добредојдени и не се безбедни. Овие пошироки последици го прават криминалот од омраза посериозен отколку истото кривично дело без пристрасниот мотив.

Криминалот од омраза се стреми да ги подели заедниците. Иако тоа не е секогаш случај, криминалот од омраза генерално се врши против групи што веќе искусиле некоја форма на социјална дискриминација. Припадниците на маргинализираните групи (без оглед дали по расна, етничка, верска или друга припадност) кои се жртви на криминал од омраза може да увидат дека на нивните пријави не им се верува или дека органите на редот едноставно ги отфрлаат. Немањето делотворен одговор од властите ги охрабрува сторителите да го повторат делото и уште повеќе ги отуѓува жртвите од нивната заедница. Ова, за возврат, може да ја поткопа пошироката социјална кохезија, зашто заедниците се поставуваат една наспроти друга, и може да провоцира одмазднички напади. Во најекстремн случај, криминалот од омраза може да ја повлече спиралата кон граѓански немири, доколку владата не признае дека постојат и не одговори на нив.

За некои од обвинителите, овие прашања може да се чинат далечни. Не е веројатно дека криминалот од омраза ќе претставува нешто повеќе од мал процент на предметите со коишто ќе се занимава некој обвинител, а многу од обвинителите никогаш нема да треба да постапуваат по ваков случај. Сепак, доколку обвинителите не се подготвени да ги препознаат ваквите предмети и соодветно да реагираат, постои ризик дека кога вакви случаи ќе се појават, нема да биде препознаена мотивацијата од предрасуда. Доколку криминалот од омраза не се препознае или системот на кривична правда на него не одговори соодветно, и жртвата и пошироката заедница може да загубат доверба во правосудниот процес.

1.2 ОДГОВОР НА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА ОД СТРАНА НА СИСТЕМОТ НА КРИВИЧНА ПРАВДА

Владите одговараат на криминалот од омраза преку нивните системи на кривична правда. Органите на прогонот и судството се интегрален дел од тој одговор. Делотворно справување со криминалот од омраза е можно само кога полицијата, обвинителството и судовите работат заедно.

Обично, полицијата е онаа што прва одговара и, како таква, таа е одговорна за документирање на делото, земање првични изјави и по-

натамошно истражување на делото. Во многу јурисдикции, обвинителството ја надзира или насочува истрагата, при што полицијата ги обезбедува доказните материјали што на обвинителството му се потребни за судењето. Затоа, успешното гонење и казнување во случаите на криминалот од омраза, зависи од обученоста на полицијата коректно да го препознае и истражи криминалот од омраза, како и да работи со неговите жртви, сведоци и засегнатите заедници.

Делотворното постапување по предметите на криминалот од омраза бара тесна соработка низ целиот спектар органи на кривичната правда, и тоа не само на оперативно ниво, туку и на ниво на политики. Постоеното воедначена дефиниција на криминалот од омраза и на воспоставени системи ќе обезбеди непречено течење на информациите за предметот низ целиот систем на кривична правда и ќе ја олесни соработката.

Иако овој водич е првенствено наменет за обвинителите, тој може да се користи и за да се зајакне капацитетот на другите гранки на системот за спроведување на законите за постапување по предметите за криминалот од омраза и да се засили соработката низ целиот систем на кривична правда.

1.3 СТРЕМЕЖИ И ЦЕЛИ НА ОВОЈ ВОДИЧ

Овој водич се стреми да ги објасни последиците на криминалот од омраза преку истакнување на специфични карактеристики на криминалот од омраза во споредба со другите кривични дела. Исто така, тој ги претставува најчестите прашања што се поставуваат пред обвинителите во овие предмети, особено во однос на доказните материјали за пристрасна мотивација, фактор по којшто се препознава криминалот од омраза.

Меѓу посакуваните корисници на овој водич се:

- Обвинителите што работат на терен, како и истражителите, полицијата и судиите, од кои може да се бара да приберат докази за мотивацијата од предрасуди, или да донесат суд дали доказниот материјал е доволен;
- Креаторите на политики, за кои најрелевантно е Глава 4 од овој водич, зашто тоа претставува политики и програми што може да им помогнат на обвинителите да станат поделотворни во исполнувањето на своите должности;
- Припадниците на граѓанското општество кои можеби сакаат подобро да ги разберат гонењата на криминалот од омраза, за да може да застапуваат или да ја информираат јавноста; и

- Претставници на заедниците што може да се ранливи од аспект на криминалот од омраза и пошироката јавност, која ќе стекне подобро разбирање на криминалот од омраза и на пристапот што треба да го имаат обвинителите при постапувањето по ваквите предмети, што ќе води до зголемена доверба и соработка со властите.

Овој водич е напишан така да биде применлив во сите типови системи на кривична правда, и во смисла на различни правни модели (граѓанско или прецедентно право, или нивна комбинација), различни законодавни рамки и различни улоги и функции на обвинителите во системи што се среќаваат ширум регионот на ОБСЕ. Иако е изготвен од страна на правни експерти, водичот е напишан така што е пристапен и за оние без правно образование, а ревидиран е од обвинители од целиот регион на ОБСЕ. За илустрација на клучните поенти се користат примери од конкретни предмети.

1.4 ШТО СОДРЖИ ОВОЈ ВОДИЧ?

Иако обвинителите се повикуваат на националните закони како нивна појдовна точка, понекогаш постојат двосмислености или недоречености во законодавството што пропуштаат бројни аспекти на криминалот од омраза. Овој водич ги испитува овие аспекти и истакнува стратегии што би можеле да се применат за одговор во тие случаи, без оглед на постојната национална правна рамка. Глава еден го претставува концептот на криминалот од омраза и објаснува зошто овие предмети треба да се сфатат сериозно. Глава два нуди подлабоко разбирање на криминалот од омраза и контекстот на гонењето на криминалот од омраза. Таа дискутира за различните типови законски рамки и нивното влијание врз гонењата. Исто така, таа ја опишува меѓународната правна рамка што ги опкружува криминалот од омраза. Глава три дискутира за процесот на градење на обвинителскиот предмет, вклучувајќи го и препознавањето индикатори дека предметот може да е криминал од омраза, докажувањето на мотивот, прибирањето на клучните типови доказни материјали и оспорувањето на потенцијалните одбрани. Глава четири го истражува развојот на делотворни политики на властите и на актерите во кривичното правосудство, а во врска со криминалот од омраза, што може да придонесат кон подобрени мерки вклучувајќи тука и успешно гонење на криминалот од омраза.

ГЛАВА ДВА РАЗБИРАЊЕ НА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА

Оваа глава подетално го истражува концептот на криминал од омраза и го поврзува со националното законодавство и со други сродни информации што ќе им помогнат на обвинителите поделотворно да се справат со криминалот од омраза.

Криминал од омраза е секое дело што е:

- забрането согласно кривичното право („основно дело”); и
- мотивирано од предрасуди врз основа на специфична карактеристика на жртвата (“мотивација на пристрасност”).

Основното дело може да е насочено кон едно или повеќе лица или имот. *Мотивацијата на пристрасност* е предрасудата на сторителот кон жртвата, врз основа на карактеристика што претставува длабок и фундаментален дел од заедничкиот групен идентитет, како што се расата, јазикот, вероисповеста, етничкото потекло, националноста, родот или други карактеристики⁶.

Иако националното законодавство ќе ги определи прецизните елементи на делото, разбирањето на концептот на криминалот од омраза може да им помогне на обвинителите поделотворно да го користат своето национално законодавство.

6 Види Hate Crime Laws: A Practical Guide, - Закони за криминал од омраза: Практичен водич (Варшава: ODIHR, 2009), стр. 16, <<http://www.osce.org/ODIHR/36426>> и Preventing and Responding to Hate Crimes: A Resource Guide for NGOs in the OSCE Region - Превенција и одговор на криминалот од омраза: Ресурсен водич за НВОи во регионот на ОБСЕ, (Варшава: ODIHR, 2009), стр. 16, <<http://www.osce.org/ODIHR/39821>>.

2.1 ДЕФИНИРАЊЕ НА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА

Криминалот од омраза опфаќа кривични дела извршени со мотив на пристрасност⁷. Поимот „криминал од омраза“ не дефинира посебна законски пропишана инкриминација; тој поскоро опишува концепт.

2.1.1 Криминалој од омраза е кривично дело

Криминалот од омраза секогаш е заснован на сторено кривично дело пропишано во одредба од казнен или друг законик што наметнува некаква форма на казна за забрането однесување. Без тој почетен, криминален чин, не би постоело криминал од омраза.

Многу земји прават разлика меѓу кривичните дела и помалку сериозните престапи. Овие помалку сериозни престапи често се содржани во одделни законици, а различните јурисдикции користат различна терминологија, како „прекршоци“, „помали престапи“ или „административни престапи“. Во овој водич, „основното дело“ на „криминалот од омраза“ се однесува на сите дела што претставуваат престап според домашното кривично право.

2.1.2 Криминалој од омраза е мотивиран од пристрасност

Кривичното дело е криминал од омраза ако е мотивирано од пристрасност или предрасуда. Користењето на зборот „омраза“ може погрешно да ги наведе луѓето да мислат дека обвинетиот мора да ја мрази жртвата или групата на жртвата за кривичното дело да се смета за криминал од омраза. Ова не е точно. Факторот што го претвора обичното кривично дело во криминал од омраза е тоа што сторителот ја избира жртвата врз основа на пристрасност и предрасуда околу групата на која припаѓа жртвата. Терминот „криминал мотивиран од пристрасност“, оттука, се користи во овој водич алтернативно со „криминалот од омраза“. Терминот „дискриминаторен криминал“ може, исто така, да се користи за да нагласи дека криминалот од омраза е екстремна форма на дискриминација. Законите за криминалот од омраза користат различни термини за да го утврдат мотивот на пристрасност, и не секогаш го користат зборот „омраза“. Некои закони споменуваат „мотив на непријателство“⁸, други не споменуваат никаква емотивна состојба на обвинетиот, туку едноставно го казнуваат криминалот каде жртвата е одбрана поради нејзината групна карактеристика. Доказните материјали потребни за да се гони криминал од омраза се определени

7 Оваа дефиниција е признаена од земјите – членки на ОБСЕ и е содржана, меѓу другото, во Одлуката бр. 9/09 на Министерскиот совет на ОБСЕ, op.cit., белешка 1.

8 Види Hate Crime Laws: A Practical Guide – Закони за криминалот од омраза: Практичен водич, (ODIHR: Варшава, 2009) којшто дискутира и дава примери на различни типови на закони за криминал од омраза и импликациите на различните формулации, <<http://www.osce.org/ODIHR/36426>>.

со типот на право- модел на непријателство или модел на дискриминачки избор – што се усвоени во националното законодавство. За овие модели подетално се дискутира во глава 3.

2.1.3 Карактеристики вообичаено заштитени со законите за криминалот од омраза

Обвинителите и истражителите мора да можат брзо да ги идентификуваат предметите што би можеле да бидат криминал од омраза. Криминалот од омраза е насочен кон еден или повеќе припадници на група што сподедува заедничка карактеристика, или кон имот поврзан со групата. Овие карактеристики се нарекуваат *заштитени карактеристики*.

Заштитените карактеристики мора:

- да создадат заеднички идентитет на групата; и
- да отсликаат длабок и фундаментален аспект на идентитет на лицето.

Групните карактеристики се често очигледни или забележливи за другите, како што се јазикот, родот или етничката припадност, а често се и непроменливи, односно не може да се сменат со одлука на носителот. Оттука, доколку престапник зема на мета богати луѓе заради кражба, ваквите случаи нема да бидат препознаени како криминал од омраза. Ова е така зашто богатството не е карактеристика што создава споделен групен идентитет, ниту е длабок и фундаментален дел од идентитетот на лицето на оној начин на кој тоа е расата или вероисповеста. Спротивно на ова, на пример, криминалот што ги зема жртвите на мета поради нивното национално потекло, би биле криминал од омраза.

Признавајќи ги националните разлики околу тоа кои карактеристики треба да се вклучени во законите за криминалот од омраза, овој водич се фокусира на примери во кои заштитените карактеристики се фундаментални или непроменливи, како што се споделените етнички, религиски или други идентитети што се најчесто препознаени во правото за човекови права.

2.1.4 Дела и стории на криминал од омраза

Криминалот од омраза може да се изврши и против имот. Кога имотот е поврзан со конкретна група и е таргетиран од таа причина, нападот врз него може да се класифицира како криминал од омраза. Вакви примери се, меѓу другото, неонацистички графити на ѕид на синагога или националистички симболи на куќа на припадник на етничко малцинство. Ваквите акти праќаат порака дека целата заедница не е вреднувана или посакувана во локалното општество.

Криминалот од омраза се протега од вандализам до сериозно физичко насилство, вклучувајќи и убиство. Најсериозниот криминал од омраза често се карактеризира со екстремни нивоа на бруталност и суровост. Иако тие случаи стасуваат до насловните страници, важно е да се препознае дека на нив не отпаѓа најголемиот дел од криминалот од омраза. Поголем дел од криминалот од омраза се состои од помалку сериозни престапи извршени против лица или имот.

Не постои еден единствен тип на сторител на криминал од омраза. Во некои јурисдикции, криминалот од омраза се третира во рамки на екстремистичкиот или политички мотивираниот криминал. Иако може да постои тенденција за фокусирање врз сторителите што се припадници на екстремистички групи, криминалот мотивиран од пристрасност често го вршат обични луѓе кои немаат врски или поврзаност со екстремистички организации, дури и кога ги споделуваат нивните предрасуди. Оттука, претпоставката дека сите сторители на криминалот од омраза се екстремисти може да значи дека елементот на пристрасност би се превидел или минимизирал затоа што наводниот извршител на криминал од омраза не се вклопува во таа категорија.

2.2 СРОДНИ ПРАШАЊА

2.2.1 Говор на омраза

Јавното изразување омраза, често наречено говор на омраза, предизвикува сериозна загриженост, зашто може да создава опкружување погодно за криминалот од омраза и да разгори конфликт од пошироки размери.

Законскиот одговор на говорот на омраза треба да биде внимателно избалансиран со фундаменталното право на слобода на изразување и мислење⁹. Иако многу од земјите-членки на ОБСЕ го регулираат говорот на омраза во поголема или помала мерка, меѓу државите во регионот на ОБСЕ не постои консензус дали треба да се криминализираат формите на изразување што не потпалуваат насилство¹⁰.

9 Има неколку скорешни ресурси што се осврнуваат на балансот на слободата на изразување и говорот на омраза. Советот на Европа објави корисен референтен водич за новите принципи за говорот на омраза од Европскиот суд за човекови права, види Anne Weber, Manual on Hate Speech – Прирачник за говорот на омраза (Council of Europe Publishing: Стразбур, 2009), <<http://book.coe.int/ftp/3342.pdf>>. За листа со факти за говорот на омраза издадена од Советот на Европа, види <http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf>

10 Дискусиите за прашањето течат на меѓународните форуми, при што претежно мислењето дека има висок праг за кривично гонење на поттикнувањето од омраза. Види го тестот од шест дела за забраната за поттикнување на омраза во „Акциониот план од Рабат за забрана за повикување на национална, расна или верска омраза што претставува поттикнување на дискриминација, нетрпеливост или насилство“, разработен во тек на четирите регионални експертски работилници организирани од Канцеларијата на Високиот комесар за човекови права на ОБЕдинетите нации (OHCHR) во 2011, а усвоена од страна на експертите во Рабат, Мароко, на 5. октомври 2012, <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf>

Поголем дел од земјите-членки на ОБСЕ го криминализираат говорот што јавно разгорува омраза кон група дефинирана преку споделени карактеристики. Некои, исто така, ги сметаат за незаконски навредите против определени групи, говорот со кој се понижува честа или достоинството на лице или на нацијата, односно јавното одобрување, одрекувањето или грубата тривијализација на геноцидот, злосторствата против човештвото и воените злосторства. Криминалот на говор на омраза е концептуално различен од криминалот од омраза, бидејќи првиот елемент на дефиницијата на криминал од омраза – основното дело – изостанува.

Сите земји-членки имаат забрани на говор што претставува непосредна закана или поттикнување насилство¹¹. Спротивно на класичните престапи на говор на омраза, овие забрани ги содржат обата елементи од дефиницијата на ОБСЕ. Поттикнувањето насилство, без оглед на мотивот, е основно кривично дело, а кога ќе се изврши со мотивација на пристрасност, присутни се обата елементи на криминал од омраза.

Обвинителите треба да ја разберат разликата меѓу концептите на говорот на омраза и криминал од омраза, и треба да се свесни за ризиците вклучени во преклопувањето на тие концепти во нивната обвинителска пракса. Во согласност со стандардите на човекови права поврзани со правото на правично судење, обвинителите треба секогаш да се стремат да ја најдат основата за обвинение што најдобро одговара на извршениот криминал. Дури и во јурисдикциите што не предвидуваат специфични закони за криминалот од омраза, гонењето на криминалот од омраза според одредбите за говор на омраза треба да се одбегнува.

2.2.2 Дискриминација

Дискриминацијата се однесува на понеповолен третман на поединци во областите како што се образование, вработување и пристап кон добра и услуги врз основа на групни карактеристики како што се раса, вероисповест или етничка припадност. Актите на дискриминација се дел од спектарот однесувања што може да водат до криминалот од омраза.

Дискриминацијата е најчесто регулирана според граѓанското право, но во некои земји постојат и одредби за кривични казни во случаи на дис-

11 Се чини дека и меѓународната заедница е во сè поголема мерка наклонета да го забрани само говорот што поттикнува на насилство. На пример, во Резолуцијата 16/18 на Советот за човекови права на ОН, усвоена со консензус на Генералното Собрание на ОН, единственото споменување на кривична казна за поттикнување омраза е во врска со „поттикнувањето на непосредно насилство врз основа на религија или уверување“. Види ја Резолуцијата бр. 66/167 на Генералното собрание на ОН “Combating intolerance, negative stereotyping, stigmatization, discrimination, incitement to violence and violence against persons, based on religion or belief”, - „Борба против нетолеранцијата, негативното стереотипирање, стигматизацијата, дискриминацијата, поттикнувањето насилство и насилството против лицата, врз основа на вероисповест или уверување“, 19 декември 2011, A /RES/66/167, <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20A /RES/66/167>.

криминација. Ваквите закони не потпаѓаат под дефиницијата на криминалот од омраза зашто нема основно дело; со други зборови, не постои криминален акт што постои независно од елементот на пристрасност. Покрај ова, правото против дискриминација е предмет на различни и мошне детални правни принципи и судска пракса (прецедентно право). Како последица на ова, иако дискриминацијата е сериозно прашање и може да постави контекст за извршување на криминалот од омраза, овој водич не го третира законодавството против дискриминација.

2.2.3 Геноцид и други воени злосторства

Меѓународното право, како и многу национални права, го забранува геноцидот и другите воени злосторства, како, на пример, злосторствата против човештвото. Некои од овие злосторства се и таргетирањето поединци поради нивната поврзаност со одредена група. На пример, правната дефиниција на геноцид бара да постои намера да се уништи – целосно или делумно – национална, етничка, расна или религиозна група¹². Сепак, овие типови злосторства се квалитативно и квантитативно различни од криминалот од омраза, зашто се случуваат во контекст на широко-распространети, систематски акти на насилство. Иако пристрасноста и предрасудата може да се во подлога и на овие сериозни и комплексни кривични дела, истражните и обвинителските прашања што произлегуваат од нив се поинакви. Оттука, ваквите злосторства се надвор од опфатот на криминалот од омраза со кои се занимава овој водич.

2.3 ЗАКОНИ ЗА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА

Иако специфичните закони за криминалот од омраза служат за да го отсликаат отфрлањето на криминалот од омраза од страна на општеството и да потпомогнат делотворно прибирање докази, обвинителските постапувања по криминал од омраза може да течат и без специфични одредби.

Сите правни системи препознаваат дека криминалот што предизвикува поголема штета или што е особено насилен кон заедничките вредности, заслужува потешки казни. Криминалот мотивиран од пристрасност ги исполнува обата критериуми. Тој е поштетен и поради неговиот ефект врз пошироката заедница и зашто ги повредува принципите на еднакви права и еднаква законска заштита.

Криминалот од омраза по својата природа опфаќа кривични дела што се веќе казниви според законот, па системите на кривична правда треба да се погрижат дополнителната штета што се предизвикува од

¹² Види Член 2 од Конвенцијата за спречување и казнување геноцид, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CrimeOfGenocide.aspx>>.

мотивацијата на пристрасност да е отсликана во пресудата и казната. Оттука, доказите за мотивот на пристрасност треба да се изведат пред судот така што оваа штета да може да се земе предвид во смисла на осудувањето и одмерувањето на казната.

Пример од праксата

Изрекување казна за случај на криминал од омраза во отсуство на конкретно законодавство за криминалот од омраза

Двајца мажи седеле во паркот во град во Холандија. Сторителот им се приближил и ги прашал дали се геј. Кога еден од нив го потврдил тоа, сторителот кажал навредлива изјава за хомосексуалците и рекол „Ќе ви покажам што правиме ние со хомосексуалците“. Сторителот клоцнал еден од мажите по глава, а започнал и да го клоца и тепа другиот маж. Кога полицијата пристигнала, сторителот ја навредувал полицијата и насилно се спротивставувал на апсењето.

Иако нема директна одреба за криминал од омраза во холандскиот Кривичен законик, кога изрекува пресуда судијата, сепак, ги зема предвид специфичните околности на случајот. Врз основа на изјавите и навредите искажани од сторителот, што ја покажувале неговата мотивација од предрасуда, судијата изрекол заострена казна.

Коментар: Овој случај илустрира дека гонењето на криминалот од омраза не зависи од постоењето на закони за криминалот од омраза, па дури ни од можноста кривичното дело да се означи како криминал од омраза. Речиси секој систем на кривична права може да изрече пресуда врз основа на специфичните околности на случајот и да одмери казна пропорционална на штетата нанесена со криминалот. Во овој случај, судот препознал дека двете лица биле на мета на нападот зашто признале дека се хомосексуалци и го прифатил потенцијалот што ваквото насилство го има.

Извор: Court of Appeal Amsterdam, the Netherlands, 15 December, 2011, no. 23-003278-11, National Jurisprudence Number (LJN): BU8317.

Наредните поглавја испитуваат како законите може да се користат за да се гони криминалот од омраза. Се дискутира и за различните типови закони и некои од заедничките заштитени карактеристики, како и примената на законите за криминалот од омраза на случаите каде жртвите се на мета поради нивната поврзаност со заштитени групи или заради погрешно верување дека тие припаѓаат на ваквите групи.

2.3.1 Видови закони што се осврнуваат на криминалот од омраза

Сите земји-членки на ОБСЕ имаат некакво законодавство што може да се примени на криминалот од омраза¹³. Општо земено, има два вида закони за криминалот од омраза: материјални престапи и заострувања на казната. Сепак, општите одредби за изрекување казна може да се применат за да се препознае мотивацијата од пристрасност и да се стреми да се најде соодветната казна, тогаш кога не постои специфично законодавство за криминалот од омраза или онаму каде постојат значителни недоречености.

2.3.2 Материјални закони за криминалот од омраза

Материјалното право за криминалот од омраза е посебна одредба во рамки на законот што го вклучува мотивот на пристрасност како интегрален елемент на правната дефиниција на престапот. Обично, за ваквиот посебен престап ќе се предвидува повисока казна отколку за истото дело без мотивот на пристрасност. На пример, во Обединетото Кралство физички напад со расно или верски отежнувачки околности е специфично дело, поинакво од инкриминацијата физички напад без мотивацијата на пристрасност¹⁴.

Втор модел на материјални одредби за криминалот од омраза е криминалот дефиниран со насилство или закани со сериозна повреда против група луѓе или поединец врз основа на заштитена карактеристика. Вакви одредби постојат, на пример, во Чешката Република, Словачка и Полска¹⁵.

Со овој тип закон, мотивот мора да биде искажан во обвинението или во обвинителниот акт, а сите елементи на делото мора да бидат докажани за да се поткрепи осудителната пресуда.

2.3.3 Закони со заострување на казната

Заострувањето на казната понекогаш се нарекува одредба за „отежнителни околности“. Едноставно кажано, ова подразбира построга казна за основното дело кога е извршено со мотив на пристрасност. Заострувањето на казната може да биде генерално или специфично.

13 За сеопфатна дискусија за типовите закони за криминал од омраза во регионот на ОБСЕ и клучните поенти што треба да се земат предвид кога се изготвува законодавство, погледнете во Hate Crime Laws: A Practical Guide – Закони за криминал од омраза: Практичен водич (Варшава: ODIHR, 2009) op. cit., белешка 8. ODIHR, исто така, одржува база на податоци за законодавството, вклучително и база за тековните закони за криминал од омраза ширум регионот на ОБСЕ на <<http://legislationline.org>>.

14 Види членови 28-32 од Законот за криминал и нереди - Crime and Disorder Act 1998, <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4200>>.

15 Види Член 352 од чешкиот Кривичен законик <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/15725>>, Член 359 од словачкиот Кривичен законик, <<http://www.legislationline.org/topics/country/4/topic/4/subtopic/79>> и Член 119 од полскиот Казнен законик, <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/15755>>.

Генералното заострување на казната се применува на сите кривични дела во кривичниот законик. На пример, во Финска основа за заострување на казната за кривично дело е и кога „делото е мотивирано од раса, боја, национално или етничко потекло, вероисповест или уверување, сексуална ориентација или попреченост или друга споредлива основа”¹⁶. Одредбите за генерално заострување на казните обично се наоѓаат во генералниот дел на законот што важи за сите криминални дела.

Специфично заострување на казната може да се примени само на определени кривични дела, дефинирани со закон. На пример, во Украина, затворската казна за намерно нанесена сериозна телесна повреда се заострува: од пет до осум - на седум до девет години кога кривичното дело е „мотивирано од раса, етничка или верска нетолеранција”¹⁷. Специфичното заострување на казната често е содржано во став што следи непосредно по одредбата со која се дефинира поврзаното основно дело.

Повеќето закони за криминалот од омраза во регионот на ОБСЕ спаѓаат во категоријата со заострување на казната. Заострувањето на казната може да се примени само доколку мотивацијата на пристрасност била поткрепена пред судот во фазата од постапката во која се утврдувале факти.

2.3.4 Ойшійи одредби за изрекување казна

Државите без изрични одредби за третирање на мотивацијата на пристрасност може да користат генерални принципи за изрекување казни за да одмерат казна пропорционална на криминалот од омраза. Има неколку начини да се гони криминалот од омраза во јурисдикции што не предвидуваат специфично законодавство за криминал од омраза:

- ♦ **Мотиви на сторителот.** Некои одредби за изрекување казни, како оние од германскиот Кривичен законик, специфично дозволуваат „мотивите на сторителот“ да се земат предвид кога се одмерува казна¹⁸.
- ♦ **Политики на постапување.** Во некои држави, обвинителските служби имаат политики што им овозможуваат да бараат специфично зголемување на казната за криминалот од омраза. На пример, во

16 Види го Кривичниот законик на Финска, Член 5,

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4136>>.

17 Види Член 121 од Кривичниот законик на Украина од 5 април 2001, бр. 2341-III со измени и дополнувања, и изменет со Законот N 5284-VI (5284-17) од 18 септември 2012,

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/18763>>.

18 Види го Кривичниот законик на Сојузна Република Германија, Член 46(2), достапен на <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes/>>

Холандија, Упатството за кривична постапка налага обвинителите да бараат 50 проценти зголемување на казната за определени кривични дела, вклучувајќи тука физички напад, закани, вандализам и штета на имотот, мотивирани од пристрасност наспроти заштитените основи наведени во одредбите против дискриминација¹⁹.

- ♦ **Други фактори за изрекување казна.** Некои држави им овозможуваат на судовите да земат предвид други фактори кога одмеруваат казна за криминалот од омраза, како што се тешките последици на криминалот, исклучителната суровост на актот или особената ранливост на жртвата. Ова може да обезбеди дека зголемената штета предизвикана од криминалот мотивиран од пристрасност е препознаена во рамки на кривичните санкции.

За да се донесе зголемена казна врз основа на еден од гореспоменатите услови, на судот мора да му се презентираат докази за мотивацијата на пристрасност во тек на фазата во која се утврдуваат фактите во предметот.

2.4 КАРАКТЕРИСТИКИ

Повеќето закони за криминалот од омраза наведуваат ограничена листа на заштитени карактеристики. Што се смета за заштитена карактеристика варира во различни јурисдикции, но повеќето закони, како минимум, ги казнуваат делата што почиваат на расна, национална или верска пристрасност. Други карактеристики како род, попреченост, сексуална ориентација и родов идентитет се, исто така, често наведени во листата на заштитени карактеристики.

Повеќето карактеристики опфатени со законодавството за криминалот од омраза имаат јасно значење, но некои – како „раса“ или „етницитет“ бараат одреден степен на толкување и не се секогаш добро разбрани. Затоа, во државите каде националното законодавство не содржи дефиниции на овие поими, за обвинителите може да е корисно да се послужат со меѓународно прифатени дефиниции. За неколку од највообичаено користените спорни термини се дискутира подолу.

Во некои случаи, луѓето на мета на криминалот од омраза се одбрани поради неколку заштитени карактеристики. Сепак, различните пристрасности на сторителите може да не се еднакво евидентни. Важно е обвинителите да се свесни за ова и да се стремат да ги идентификуваат сите пристрасности во подлога на криминалот од омраза. На

¹⁹ Види Насоки за барањата за одмерување казна во случаите на дискриминација Guidelines for Sentencing Demands in Discrimination Case [Richtijn voor Strafvordering Discriminatie] (1999R007) (изменето и дополнето на 1 септември 2009); Види ги, исто така, одредбите за дискриминација во Член 137c до Член 137g од Кривичниот законик [Wetboek van Strafrecht (WvSr)].

пример, родовата пристрасност е една широко распространета мотивација што често може да се превиди кај гонење на криминал од омраза што вклучува други заштитени карактеристики (види Дел 2.4.5 подолу).

2.4.1 Раса и расизам

Зборот „раса“ се користи во смисла на групи луѓе кои се сметаат за издвоени според физички карактеристики, како што е бојата на кожата. Важно е да се разбере, сепак, дека расата е социјален конструкт и дека меѓународната заедница има отфрлено секаква доктрина на расна супериорност или теории што се обидуваат да утврдат постоење на издвоени човечки раси²⁰.

Сепак, иако поимот „раса“ не е прецизен, тој останува доминантен во меѓународните и националните текстови како термин – чадор што ги опфаќа концептите како етничка припадност, боја на кожа, односно национално потекло.

Доколку зборот „раса“ постои во националното законодавство, но не е дефиниран или пошироко разбран во националните правосудни системи, за обвинителството може да е корисно да се повика на меѓународни инструменти. Меѓу нив е и Член 1 од Конвенцијата на Обединетите Нации за елиминација на сите форми на расна дискриминација²¹ (CERD), којашто го дефинира сродниот термин „расна дискриминација“ како „секоја разлика, исклучување, рестрикција или преференција врз основа на раса, боја, потекло или национална или етничка припадност што има за цел или последица поништување или попречување на признавањето, уживањето и остварувањето, на рамноправна основа, на човековите права и фундаментални слободи во политичката, економската, социјалната, културната или која и да е друга сфера од јавниот живот.”

2.4.2 Етничко, национално потекло, националност,

Како што е дискутирано во претходниот дел, поимите поврзани со „етничка припадност“, „национално потекло“ или „националност“ може да се преклопуваат со поширокиот термин „раса“. Сепак, во многу национални законодавства, овие термини се користат дополнително на поимот „раса“ и добиваат поспецифични значења.

„Етничка“ група е онаа што се одликува со збир карактеристики, како што се посебна религија, култура, географско потекло, историја и јазик.

20 Види ја Декларацијата од Дурбан и акциската програма, Светска конференција против расизмот, преамбула, 2001, <<http://www.un.org/WC AR/durban.pdf>>.

21 Сите земји-членки на ОБСЕ се потписнички на CERD, но многу од нив имаат поднесено изјави за резервираност во поглед на, меѓу другото, правото на слобода на изразување. Целиот текст на CERD се наоѓа на <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>>.

„Национална“ група може да има две значења. Во потесна смисла, таа се однесува на правен концепт поврзан со државјанството или „националноста“ што одразува законска врска меѓу државата и поединецот. Таа не мора нужно да одразува етничко потекло. Тоа може, исто така, да има пошироко значење поврзано со „националното потекло“, што укажува на културна поврзаност со национална група што може да е поврзана со друга земја, различна на онаа на државјанството.

2.4.3 Ксенофобија

Иако законите за криминалот од омраза најчесто споменуваат мотиви како расизам и етничко непријателство, ваквите термини може да го опфатат и концептот на ксенофобија, доколку не е кажано поинаку. „Ксенофобијата“, општо, се дефинира како непријателство кон оние кои се „странци“. Сторителите чии дела се базирани на ксенофобични мотиви може да земат на мета широк спектар групи, како што се оние за кои сторителот смета дека го загрозуваат единството на неговата земја или колективниот национален идентитет. Оттука, тие може да земат на мета расни, етнички или верски малцинства, како и оние кои ги сметаат за поддржувачи на таквите малцинства.

Покрај мотивот на пристрасност, ксенофобичните дела може да опфаќаат и политички елемент. Кога се сторени како дел од поширокиот образец на терор или во големи размери, поверојатно е дека ќе бидат гонети во рамки на законите против тероризам, отколку како криминалот од омраза²². Иако криминалот од омраза и тероризмот се преклопуваат, терористичкиот криминал е обично насочен кон вршење притисок врз владите и политички цели, додека повеќето кривични дела сторени од омраза немаат вакви цели.

2.4.4 Вероисповесї и уверување

Слободата на религија или вероисповест е вградена во бројни меѓународни и регионални инструменти²³. Таа е една од трите клучни заштитени карактеристики, заедно со расата и националноста, што се вклучени во речиси секоја одредба за криминалот од омраза во регионот

22 На пример, на 22 јули 2011, Anders Breivik ја бомбардираше владината зграда во Осло, Норвешка, оставајќи осум мртви зад себе, пред да се упати кон младинскиот камп на Лабуристичката партија каде отворил оган на младите учесници на кампот, убивајќи 69 лица. Тој изјавил дека негов мотив било да ги спаси Норвешка и Западна Европа од преземањето од страна на Муслиманите. Меѓу неговите жртви имаше Муслимани и не-Муслимани, имигранти и етнички Норвежани. Breivik ги сметал сите кои поддржуваат либерални политики како легитимна цел. Тој бил обвинет за кривични дела поврзани со тероризам и осуден по тие точки во август 2012.

23 Слободата на вероисповест е темелен принцип на ОБСЕ, содржан во Принципот VII од Декларацијата од Хелсинки од 1975, а реafirмиран во натамошни обврски на ОБСЕ. Оваа слобода е вградена и во Член 18 од Универзалната декларација за човекови права; Член 18 од Меѓународната конвенција за граѓански и политички права; Член 8 од Европската конвенција за човекови права и Член 12 од Американската конвенција за човекови права, меѓу другите документи.

на ОБСЕ. Во 2011, Генералното собрание на ОН ја усвои резолуцијата 66/167, што ги осудува актите на насилство што на своја мета имаат лица или имот врз основа на нивната верска поврзаност и ги повикува државите да ги заштитат верските објекти што се предмет на деструкција и вандализам²⁴.

Доколку во националното законодавство не постои специфична дефиниција на вероисповест или уверување, за обвинителите може да е корисно да го испитаат Генералниот коментар 22 на Комитетот на ОН за човекови права, што предвидува авторитетно толкување на одредбите вклучени во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (ICCPR)²⁵. Комитетот истакна дека концептот на слобода на мислата, совеста или вероисповеста ги опфаќа „теистичките, нетеистичките и атеистичките уверувања, како и правото да не се декларира ниедна религија или уверување“, и дека термините „вероисповест“ („религија“) и „уверување“ треба да се сфатат во најширока смисла за да ги опфатат и институционалните и помалку познатите системи на вера²⁶.

2.4.5 Пол и рог

Земјите-членки на ОБСЕ се посветени на тоа еднаквоста меѓу мажите и жените да стане интегрален дел од нивните политики²⁷. Поконкретно, земјите-членки на ОБСЕ се обврзани да „ги спречат и да се борат кон сите форми на родово-базирано насилство против жени и девојчиња“²⁸. Покрај ова, бројни земји-членки на ОБСЕ ги имаат опфатено родот, односно полот како заштитена карактеристика во нивните закони за криминалот од омраза или политики за документирање на криминалот од омраза.²⁹

24 “Резолуција 66/167 усвоена од Генералното собрание на ОН: Combating negative stereotyping, stigmatization, discrimination, incitement to violence and violence against persons based on religion or belief”, - Борба против негативното стереотипизирање, дискриминација, поттикнување насилство и насилство против лица, врз основа на вероисповест или уверување“ - A /RES/66/167, 19 декември 2011

25 Целосниот текст на ICCPR е достапен на <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>>.

26 Генерален коментар бр. 22, Член 18 за слободата на совест, мисла или вероисповест, став 2. За натамошни информации за меѓународните стандарди во поглед на слободата на вероисповест или уверување, види ODIHR Guidelines for Legislation on Freedom of Religion or Belief - Насоки за законодавството за слобода на вероисповест или уверување, усвоени од Европската комисија за демократија преку право (Венецијанска комисија), 18-19 јуни 2004, <<http://www.osce.org/ODIHR/13993>>.

27 Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 14/04, “2004 OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality” - „Акциски план на ОБСЕ за унапредување на родовата еднаквост“, <<http://www.osce.org/mc/23295>>.

28 Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 15/05, “Preventing and Combating Violence Against Women” - „Превенција и борба против насилството врз жените“, Љубљана, 6 декември 2005, <<http://www.osce.org/mc/17451>>.

29 Дваесет и една земја-членки на ОБСЕ ги вклучува полот, родот или родовиот идентитет како карактеристики заштитени согласно нивните закони за криминал од омраза. Неколку држави ги имаат вклучено овие карактеристики во нивните политики за документирање на криминалот од омраза, а, во 2012, 17 земји-членки на ОБСЕ пријавија во Годишниот извештај на ODIHR за криминал од омраза дека прибираат податоци за криминалот од

“Полот” се однесува на машките или женските биолошки карактеристики, додека „родот“ е социјален конструкт и се однесува на социјално прифатените идеи на машкост или женскост. Земањето лице на мета заради неговиот или нејзин пол, или зашто нивното однесување го повредува вкоренетото размислување во поглед на тоа како некој треба да се однесува, согласно својот пол, претставува родово-базиран криминал од омраза. Оттука, родот треба систематски да се зема предвид кога се гонат криминалот од омраза.

Обвинителите треба да се свесни за пресекоот меѓу родот и другите заштитени карактеристики кај криминалот од омраза. На пример, во случаи на напади против муслиманки што носат шамии, нападите може на мета да ги имаат и родот и вероисповеста.

2.4.6 Друѓи ģруѓи

Не постои консензус меѓу земјите-членки на ОБСЕ околу тоа кои групи треба да бидат вклучени во рамки на „заштитените карактеристики“ на законите за криминалот од омраза. Сепак, постои растечка пракса да се вклучи сè поголем број групи како заштитени карактеристики.

Статистичките и другите материјали објавени во годишниот извештај на ODIHR за *криминалој од омраза во реѓионој на ОБСЕ*: Инциденти и одговори покажува дека криминалот од омраза против лезбејките, геј, бисексуалните и трансродови (ЛГБТ) лица се сериозно прашање ширум регионот на ОБСЕ. Дваесет земјите-членки прибираат податоци за криминал мотивиран од пристрасност против овие заштитени карактеристики, а десет го вклучија и трансродовиот идентитет како одделна категорија³⁰.

Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост³¹, што е ратификувана од 46 земји-членки на ОБСЕ, ги препознава обврските на државата да ги заштити лицата со попреченост од насилство. Годишниот извештај на ODIHR за *криминалој од омраза во реѓионој на ОБСЕ: Инцидентџи и одѓовори, индицира дека 16 од земјите-членки на ОБСЕ известуваат дека прибираат податоци за криминалот од омраза*

омраза мотивирани од родово-базирани предрасуди. Види Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Response – Annual Report for 2012 - Криминал од омраза во регионот на ОБСЕ: Инциденти и одговори - Годишен извештај за 2012 (Варшава: ODIHR, 2013), стр. 79 <<http://tandis.ODIHR.pl/hcr2012>>.

30 Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses – Annual Report for 2012 - Криминал од омраза во регионот на ОБСЕ: Инциденти и одговори - Годишен извештај за 2012, ODIHR, op. cit., белешка 29, стр. 79. Во рамки на заедницата на ОН, постои исто така растечко признавање дека поединците не треба да бидат изложени на насилство врз основа на нивната сексуална ориентација или родов идентитет. Види ја Изјавата во име на 62 членки на Обединетите Нации, вклучувајќи 41 земја-членка на ОБСЕ (Генералното собрание на ОН, Statement on Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity – Изјава за човековите права, сексуалната ориентација и родовиот идентитет, 18 декември 2008, достапна на: <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/49997ae312.html>>).

31 Види <<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>>

врз основа на попреченост³².

2.5 ПОГРЕШНА ПЕРЦЕПЦИЈА

Друго прашање на кое треба да одговорат обвинителите е како националното право се применува на ситуации кога обвинетиот го згрешил идентитетот на жртвата кога го сторил кривичното дело. На пример, доколку маж што носи турбан е нападна под погрешно уверување дека тој е муслиман, дали сторителот може да се гони за извршување анти-верски криминал од омраза? Во повеќето земји-членки на ОБСЕ, националните законодавства за криминалот од омраза дозволуваат случаите на погрешна перцепција да се гонат како криминалот од омраза.

Повеќето закони за криминалот од омраза квалификуваат според мотивот на обвинетиот при избирањето на жртвата. Според тие закони, обвинителството мора да утврди дека обвинетиот верувал дека жртвата припаѓала на определена група и дека делото е извршено поради пристрасност против таа група. На пример, Кривичниот законик на Унгарија³³ го опишува сторителот како „секое лице кое напаѓа друго лице зашто е припадник или *իրբիյօստի*авен припадник“ (нагласокот е додаден) на заштитена група. Вклучувањето на зборот „претпоставен“ значи дека и погрешните перцепции се опфатени со законот. Слично, Кривичниот законик³⁴ на Грција наведува дека вршењето „чин на омраза, извршен поради раса, боја на кожа, потекло, национално или етничко потекло или сексуална ориентација или родов идентитет“ претставува отежнувачка околност. Оваа формулација значи дека доколку сторителот нападне лице под погрешно уверување дека тоа е „странец“, тогаш реалната националност на жртвата е ирелевантна.

Кога законот се фокусира врз припадноста на жртвата на заштитена група, некои јурисдикции имаат изготвено закони што специфично покриваат инстанци на погрешна перцепција. На пример, Казнениот законик на Франција³⁵ пропишува заострени казни кога „делото е извршено заради стварната или претпоставена припадност или неприпадност на жртвата кон дадена етничка група, нација, раса или религија“.

Дури и во јурисдикции во кои националното законодавство за криминалот од омраза се фокусира на припадноста на жртвата, а не на мотивацијата на сторителот, криминалот што опфаќа погрешна пер-

32 Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses – Annual Report for 2012 - Криминал од омраза во регионот на ОБСЕ: Инциденти и одговори - Годишен извештај за 2012, ODIHR, op. cit., белешка 29, стр. 87.

33 Член 216(2) од Кривичниот законик на Унгарија (2013), <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/15735>>.

34 Член 79 од Кривичниот законик на Грција, <<http://legislationline.org/documents/action/popup/id/16289>>.

35 Член 132-76 од Казнениот законик на Франција, <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/18771>>.

цепција може сè уште да се гони како криминал од омраза. Повеќето правни системи не дозволуваат фактографски грешки од овој тип да ја негираат кривичната одговорност. Во секој случај, мотивацијата на пристрасност може да биде земена предвид согласно општите принципи на одмерување на казни, како што се дискутира во Дел 2.3.4 од овој Водич.

2.6 ЖРТВИ ПО АСОЦИЈАЦИЈА

Некои видови криминал од омраза опфаќаат таргетирање на жртвите не поради нивните лични карактеристики, туку поради нивната асоцијација со лица или народ против кои сторителот чувствува пристрасност. Земањето на мета по асоцијација може да опфати двојки од мешани раси и луѓе кои поддржуваат малцинства или каузи на човековите права, вклучувајќи припадници на групи од граѓанското општество и организации што работат на прашањата на човековите права во име на малцинските групи, како што се мигрантите или геј и лезбејките. Во вакви случаи, можно е жртвата да припаѓа на истата етничка група, на пример, како и обвинетиот. Мотивацијата на пристрасност за ваквиот криминал останува иста како и за оние чија жртва е припадник на различна група од онаа на сторителот.

Доколку одредбите за криминал од омраза пропишуваат дека обвинителството треба само да ја докаже субјективната мотивација на обвинетиот за кривичното дело да може да се смета за криминал од омраза, тогаш случаите на жртва по асоцијација може, исто така, да се гонат согласно одредбите за криминалот од омраза. На пример, согласно Кривичниот законик на Украина³⁶, обвинителството треба едноставно да докаже дека обвинетиот го извршил криминалот „врз основа на расно, национално или верско непријателство или нетрпеливост.“ Според овие околности, припадноста на жртвата на конкретна расна, верска или национална група не е релевантно.

Спротивно на ова, доколку законот пропишува дека жртвата е припадник на заштитена група, предметите на жртва по асоцијација може да се гонат како криминалот од омраза само доколку постои изрична одредба во законот. Во вакви случаи, сепак, обвинителите може да се потпираат на општите принципи на одмерување казни за да се истакне мотивацијата на пристрасност.

2.7 МЕЃУНАРОДНА И РЕГИОНАЛНА РАМКА

Концептот на криминал од омраза е втемелен во универзалните принципи на еднакви права, толеранција и демократски вредности што се отсликани во бројни меѓународни спогодби и инструменти, како и ре-

³⁶ Член 67(3) of Кривичниот законик на Украина,
<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

гионални стандарди. Националните закони изготвени во врска со овие прашања се често вкоренети во меѓународните стандарди и обврски.

2.7.1 Обединетите Нации

Рамката за човекови права на ОН бара државите да гарантираат еднакви права и еднаква законска заштита и да спречат дискриминација. Универзалната декларација за човекови права предвидува рамка за принципите на еднакви права и недискриминација, а е прв меѓународен инструмент што афирмира дека „Секој има право на сите права и слободи изложени во оваа Декларација, без правење разлика од кој и да е вид, како што се „раса“, боја на кожа, пол, јазик, вероисповест, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, имотна состојба, потекло, статус по раѓање или друг статус”³⁷.

ICCPR ги разработува овие принципи со тоа што пропишува специјални одредби од спогодбата. Членовите 6 и 7 го гарантираат правото на поединецот на живот, односно на слобода од нечовечно и понижувачко постапување, додека Член 2 бара од државите да имаат доволни лекови во случај да е прекршена спогодбата. Комитетот за човекови права, што го надгледува спроведувањето на Спогодбата, има воочено дека државите имаат обврска да ги истражат повредите извршени од страна на државата или приватни лица против поединци.³⁸

Особено Член 2 од ICCPR содржи одредби за принципот на недискриминација слични на оние во Универзалната декларација, додека Член 26 навлегува во повеќе детали за еднаквоста пред законот, еднаквата законска заштита и заштитата од дискриминација. Оттука, ICCPR ги обврзува државите да го истражат насилството против поединци и тоа да го направат без дискриминација.

CERD е уште поконкретна за должностите на државата да го истражи расистичкото насилство, при што бара од државите да спроведат законодавство што забранува акти на насилство и поттикнување насилство врз основа на расизам, покрај определени форми расистички говор³⁹. Комитетот на CERD, којшто го надгледува спроведување-

37 Универзалната декларација за човековите права - Universal Declaration of Human Rights (UDHR), <<http://www.un.org/en/documents/udhr/>>.

38 Совет за човекови права на Обединетите нации (UNHRC), Генерален коментар 31: The Nature of the General Legal Obligations imposed by the Covenant - Природата на генералните законски обврски наметнати од Пактот, усвоена на 29 март 2004, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, paras.s 6-8.

39 Член 4(a) од CERD гласи: “Државите-потписнички ја осудуваат целата пропаганда и сите организации што се засновани на идеите или теориите на супериорност на една раса или група лица од една боја на кожа или етничко потекло, или кои се обидуваат да ги оправдаат или промовираат расистичката омраза и дискриминација во која и да е форма, и се обврзуваат да усвојат итни и позитивни мерки осмислени да го избришат секое поттикнување на акти на ваква дискриминација и... меѓу другото: (a) Ке го прогласат за

то на спогодбата, ја нагласува „важноста на гонењето на расистички акти, вклучувајќи помали престапи извршени со расистички мотиви, бидејќи секој расно мотивиран престап ја поткопува социјалната кохезија и општеството како целина⁴⁰”.

Комитетот, исто така, препорачува дека, со цел да се помогне на жртвите на расизам да ги поднесат предметите пред суд, државите треба да се погрижат на жртвите да им се дозволи да учествуваат во кривичната постапка согласно правилата на јурисдикцијата, да се информираат за текот на постапката, да се заштитени од одмазда или заплашување и да имаат пристап до надомест на штета и помош, кога тоа е соодветно⁴¹.

Како што е опишано во подолната рамка, Комитетот потцртува дека е должност на обвинителството да се погрижи расистичката мотивација да биде целосно истражена. Неистражувањето кога постојат *prima facie докази за мошваација од* пристрасност во врска со сериозен криминал се смета за повреда на Член 6 (за делотворни правни лекови и Член 2, став 1(d) (за ставање крај на расната дискриминација со сите расположливи средства) на CERD.⁴²

Мислење на Комитетот за елиминација на расната дискриминација согласно Член 14 од CERD во предметот
Mahali Dawas u Yousef Shava v. Denmark

Мислењето на Комитетот на CERD зборува за должноста на државата на преземе делотворни мерки против актите на дискриминација согласно со Член 2, и да преземе делотворни правни мерки согласно со Член 6 во врска со соодветната истрага и постапувањето по криминалот од омраза. Во предметот пред Комитетот, подносителите биле семејство ирачки имигранти што живееле во Данска, кои повеќекратно биле изложени на расистичко провоцирање и вербално насилство во нивниот станбел комплекс. Во еден момент, толпа од 35 соседи се обидела да

дело казниво со закон секоје ширење идеи засновани на расна супериорност или омраза, поттикнување на расна дискриминација, како и сите акти на насилство или поттикнување на такви акти против секоја раса или група лица од друга боја или етничко потекло, како и давањето каква и да е помош на расистички активности, вклучувајќи го и нивното финансирање ...”. Види Меѓународна конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација, Генерално собрание на ОН, 21 декември 1965, United Nations, Treaty Series, vol. 660, стр. 195, <<http://www.refworld.org/docid/3ae6b3940.html>>. Бидејќи нема консензус за тоа кога говорот може да се ограничи без повреда на правото на слобода на изразување, многу држави имаат поднесено резервираност околу оваа одредба.

40 Комитет за елиминација на расната дискриминација, Генерален коментар 31 за превенција на расната дискриминација во правораздавањето и функционирањето на системот на кривична правда, Шеесетта сесија, Supplement бр. 18 (2005) UN Doc A/60/18, стр. 103, para. 15

41 Ibid., страници 104-05, para. 17

42 Комитет за елиминација на расната дискриминација, Комуникација бр. 46/2009, Мислење усвоено од Комитетот на неговата осумдесетта седница, 13 февруари до 9 март 2012, CERD/C/80/D/46/2009, во предметот Mahali Dawas and Yousef Shava v. Denmark.

ја скрши нивната врата, извикувајќи расистички слогани по наводите дека член од семејството зел ѓердан. Толпата влегла во домот, оштетувајќи ги прозорците и мебелот и физички напаѓајќи ги двајцата машки подносители. Иако полицијата го истражила инцидентот, кога обвинителот добил признание за вината од сторителите согласно наводите за напад и оштетување имот во тек на раната фаза од постапката, обвинителот го изменил обвинението и побарал итно рочиште. Со ваквата постапка, обвинителот пропуштил да ја испита потенцијалната мотивација на пристрасност за криминалот. Комитетот бил на мислење дека кога се истражуваат и гонат делата со потенцијална мотивација на пристрасност, обвинителството има должност да се погрижи низ кривичната постапка целосно да се истражи расистичката мотивација. Комитетот особено ја нагласува потенцијалната сериозност на настанот – во тек на кој 35 лица ја нападнале куќата, користејќи насилство и извикувајќи расистички епитети – и бара целосна истрага на потенцијалната мотивација на пристрасност согласно со обврските од спогодбата.

Коментар: Овој предмет става голем товар на обвинителот, за да се погрижи расистичката мотивација да биде темелно истражена. Навредливите коментари во тек на настанот и јасно ксенофобните изјави на сторителите што претходеа на настанот наметнаа должност целосно да се разгледа расистичката мотивација за криминалот. Иако имало и други можни мотиви присутни во инцидентот (одмазда за наводната кражба и имотна штета извршена од семејството на жртвата), обвинителите се обврзани да не ја исклучат автоматски расистичката мотивација без темелна истрага.

Иако рамката на ОН не бара државите да усвојат специфични закони за криминалот од омраза, сè повеќе се признава должноста да се истражи, гони и казни криминалот од омраза. Со оглед на тоа што државите редовно поднесуваат извештаи до ОН за нивниот напредок во спроведувањето на правата вградени во спогодбите чии потписнички се, нивното документирање на криминалот од омраза може да биде преиспитано⁴⁵.

2.7.2 ОБСЕ

Од 2003, кога поимот „криминал од омраза“ беше за првпат употребен од ОБСЕ, Министерскиот совет повеќепати истакнува дека криминалот од омраза се одразува не само на поединецот, туку дека тој,

⁴⁵ Комитет за елиминација на расната дискриминација, Генерална препорака 7: Законодавство за искоренување на расната дискриминација, член 4, 23 август 1985. Исто така, Генерална препорака 07 (Генерални коментари), којашто бара од државите во своите периодични извештаи да поднесат информации за законодавството и неговата примена

исто така, има потенцијал да доведе до конфликт и насилство од пошироки размери⁴⁴. Сите 57 земји-членки на ОБСЕ активно се согласија да ги почитуваат своите обврски што се разработени и договорени со консензус и се политички обврзувачки.

Одлуката на Министерскиот совет од 2009 за борба против криминалот од омраза⁴⁵ останува една од најсеопфатните обврски на меѓународната заедница во врска со обврските на државата да одговори на криминалот од омраза. Со оваа одлука земјите-членки, меѓу другото, се обврзуваат да:

- прибираат и објавуваат податоци за криминалот од омраза;
- донесат, кога е соодветно, специфично законодавство, по мерка, за борба против криминалот од омраза;
- преземат соодветни мерки за охрабрување на жртвите да го пријавуваат криминалот од омраза;
- развијат професионална обука и активности за градење капацитети за органите за спроведување на законот, вработените во обвинителството и судството што се занимаваат со криминалот од омраза; и
- неодложно да го истражат криминалот од омраза, и да се погрижат дека мотивите на оние осудени за криминалот од омраза се препознаени и јавно осудени од страна на релевантните власти и политичкото лидерство.

2.7.3 Совети на Европa

Четириест и седум од 57 земји-членки на ОБСЕ се потписнички на Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) на Советот на Европа⁴⁶. Со тоа, пресудите донесени од Европскиот суд за човекови права („Судот“), којшто е инструмент за спроведување на ЕКЧП, се мошне влијателни во рамки на регионот на ОБСЕ. Во бројни пригоди, Судот ги има разгледувано обврските на државите согласно ЕКЧП во врска со кривичните дела засновани на мотивација на пристрасност. Сите овие случаи се однесувале на Член 14 од Конвенцијата, што го содржи принципот на недискриминација и може да се покрене само ако друго, материјално право според конвенцијата, е доведено во прашање.

Од овие предмети произлегоа бројни клучни принципи. Овие принципи се надоградуваат еден на друг, за да создадат кохерентна судска пракса за обврската на државите итно и делотворно да ги истражат делата мотивирани од предрасуди, без оглед дали тие се извршени од државни претставници или од приватни лица, како и да се погрижат

44 Види Министерски совет на ОБСЕ Одлука бр. 4/03, op. cit., белешка 2. Целосната листа на релевантни обврски на ОБСЕ може да се најде во Анекс 2.

45 Министерски совет на ОБСЕ Одлука бр. 9/09, op. cit., белешка 1.

46 За целиот текст на ЕКЧП - ECHR, види <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf>.

мотивацијата на пристрасност да е идентификувана и соодветно третирана во системот на кривична правда. Судската пракса ги повторува и проширува истите правни толкувања на меѓународните стандарди содржани во ICCPR и CERD.

Пасусите подолу изложуваат некои од клучните наоди на Судот во поглед на истражувањето на криминалот од омраза и даваат кус синопсис на предметите што водат до тие ставови.

Државите имаат обврска да спроведат неодојни и делотворни истраги за насилниот криминал што содржи повреди на правото на живот и правото на слобода од злоупотреба.

За да се даде значење на правото на живот (Член 2) и правото на слобода од злоупотреба (Член 3) од ЕКЧП, државите имаат „позитивна обврска“ да покренат делотворни истраги за криминалот што ги повредува овие права⁴⁷. Оваа позитивна обврска опфаќа два аспекти: прво, од државите се бара да преземат мерки за да се погрижат дека поединците во рамки на нивните јурисдикции не се предмет на злоупотреба, сеедно дали од државни органи или од приватни лица. Второ, од државите се бара да спроведат официјална истрага во разумен рок.

Обвинителските и истражните власти мора да се непристрасни во својата проценка на доказите што се пред нив.

Во предметот *Stoica v. Romania*, кога наводното злоупотребување на 14-годишен Ром од страна на полицијата го остави со траен инвалидитет, Судот најде дека воените обвинители ги засновале своите наоди врз изјавите на полициските службеници кои имале причини да сакаат да се ослободат од одговорност себеси и своите колеги. Истовремено, обвинителите ги отфрлиле сите изјави на селаните, сите од ромска етничка припадност, врз основа на наводна пристрасност во полза на тужителот. Дополнително, обвинителите ги игнорирале изјавите на полициските службеници дека однесувањето на селаните било „чисто циганско“, изјава што во очите на Судот ги покажала стереотипните гледишта на полицијата⁴⁸.

Иако државите не мораат да донесат специфично законодавство за криминалот од омраза, системот на кривична правда мора да е способен да ги идентификува, препознае и соодветно да ги казни расистички-мотивирани кривични дела.

47 *Nachova and Others v. Bulgaria*, Пресуда на Европскиот суд за човекови права (Големиот совет), 6 јули 2005.

48 *Stoica v. Romania*, Пресуда на Европскиот суд за човекови права, 4 март 2008.

Во предметот *Angelova and Iliev v. Bulgaria*⁴⁹, апликантите наведуваа дека државата не ја исполнила својата обврска да спроведе делотворна и итна истрага за смртта на Ром и дека непостоењето на законодавство за расно мотивирано убиство довело до немање соодветна правна заштита против ваквиот криминал. Судот сметал дека непостоењето директни закони за криминалот од омраза не ја попречува можноста на властите да ја следат расистичката мотивација во тек на кривичниот процес, како и дека генералната правна рамка дозволува соодветно и заострено казнување за овие типови криминал. Одлуката на Судот потцртала дека иако од државите не се бара да имаат специфични закони за криминалот од омраза, кривичните дела што се посебно ужасни, вклучувајќи ги оние што предизвикуваат зголемена штета на поединците и општеството, какви што се делата што спаѓаат во криминалот од омраза, бараат пропорционално казнување согласно законот.

Во случаите на лишување од живот и злоупотреба, државните органи имаат должност да спроведат делотворна и не-одложна истрага без дискриминација Притоа, секоја евентуална расна или анти-верска мотивација мора, исто така, делотворно и неопходно да се истражи, под разумни услови.

Во *Angelova and Iliev v. Bulgaria*, Судот, исто така ја испитуваше улогата на властите во откривањето на расистичката мотивација. Полицијата ги идентификувала наводните напаѓачи во случајот на смрт на Ром, од кои едниот директно ја признал расната мотивираност за криминалот. Сепак, полицијата не ги спровела неопходните истражни постапки пред случајот да застари за гонење против повеќето осомничени. Судот сметал дека домашните власти не спровеле неопходна и делотворна истрага за инцидентот, особено „земајќи ги предвид расистичките мотиви за нападот и потребата да се одржи довербата на малцинствата во способноста на властите да ги заштитат од заканата на расно насилство”⁵⁰. Поради ова, Судот сметал дека Бугарија го повредила процедуралниот аспект на правото на живот (Член 2), во врска со принципот на недискриминација (Член 14) бидејќи властите не ја направиле „бараната разлика од друг криминал што не е расно мотивиран, што претставува неправичен третман спротивен на Член 14”⁵¹.

Во *Sesic v. Croatia*, Судот го проширил истото образложение за повредата на истражниот процедурален аспект на правото на слобода од злоупотреба (Член 3) во врска со Член 14. Подносителот бил Ром кој бил тешко претепан од двајца со дрвени палки додека извикувале расистички навреди. И покрај неколкуте траги, полицијата не презела разумни истражни мерки за да ги најде сторителите и да ги изведе пред лицето на правдата. Судот сметал дека државните власти имаат

49 *Angelova and Iliev v Bulgaria*, Пресуда на Европскиот суд за човекови права, 26 јули 2007.

50 *Ibid.*, para. 105.

51 *Ibid.*, para. 117

должност, при истражувањето насилни инциденти, „да ги преземат сите разумни чекори да го демаскираат секој евентуален расистички мотив и да утврдат дали етничката омраза или предрасуда играле улога во настаните или не. Неисполнувањето на оваа должност и третирањето на расно предизвиканото насилство и бруталноста на еднакво рамниште со случаите што немаат расистички поттонови би значело затворање очи пред специфичната природа на актите што се особено деструктивни за фундаменталните права“⁵².

Во *Milanovic v. Serbia*, Судот ги прошири истите принципи во врска со криминалот мотивиран од расизам, и на криминалот мотивиран од анти-верска пристрасност⁵³.

Апликантот, припадник на верската заедница Vaishnava Hindu, или Nare Krishna бил предмет на бројни физички напади во време на главните српски православни верски празници. Било утврдено дека државата го прекршила процедуралниот аспект на Член 3 (превенција на злоупотреба) во врска со Член 14 (принцип на недискриминација) зашто не ја истражила делотворно и неодложно верската мотивација на пристрасност за криминалот. Особено, Судот забележал дека полицијата не го сфатила сериозно случајот на жртвата, иако постоел образец на земање на мета на малцинствата спроти верските празници. Наместо тоа, полицијата ги споменувала вероисповеста и „чудниот изглед“ на жртвата, што сугерирало дека истражните чекори биле *pro forma* и несоодветно се осврнале на сериозноста на анти-верската мотивација на пристрасност присутна во предметот.

Судот, оттука, јасно стави до знаење дека кај криминалот од омраза што вклучува предрасуда врз основа на раса или религија од државата се бара да исполни многу висок стандард. Истражителите и обвинителите мора да го препознаат елементот на предрасуда содржан во кривичното дело и да му дадат дополнителна тежина, и да ги преземат сите разумни мерки да прибегнат до докази за мотивот и да ги изведат сторителите пред лицето на правдата. Обвинителите, оттука, мораат да ги проценат доказите правично и без свои предрасуди и да се погрижат доказите понудени од сведоци да не се отфрлат врз основа на стереотипи. Кога се чини дека истражителите примениле стереотипи, обвинителите мора да се свесни за одговорноста да ги оспорат и да постават прашања дали истрагата била темелна и делотворна.

2.7.4 Европска Унија

Рамковната одлука на Европската Унија (ЕУ) за борба против расизмот и ксенофобијата⁵⁴ е една од официјалните мерки на ЕУ против крими-

52 *Secic v. Croatia*, Пресуда на Европскиот суд за човекови права, 31 мај 2007

53 *Milanovic v. Serbia*, Пресуда на Европскиот суд за човекови права, 14 декември 2010.

54 Рамковна одлука на Советот од 28 ноември 2008 за борба против некој форми и изрази на расизам и ксенофобија со инструменти на кривичното право, 2008/913/ЈНА.

налот од омраза. Оваа одлука ги обврзува сите земји-членки на ЕУ да го ревидираат своето законодавство и да обезбедат усогласеност со одлуката. Нејзина цел е да го усогласи кривичното право ширум ЕУ и да се погрижи државите да одговорат на расистичкиот и ксенофобниот криминал со делотворни, пропорционални и одвраќачки казни. Иако голем дел од одлуката се однесува на инкриминиран говор, што е надвор од опфатот на овој водич, Член 4 вели дека кај сите други типови криминал сите држави мора „да преземат неопходни мерки за да се погрижат расистичката и ксенофобичната мотивација да се смета за отежнувачка околност или, алтернативно, таквата мотивација да може да биде земена предвид од судовите при одмерувањето на казните.“ Член 8 бара покренувањето истраги или обвиненија за расистичките и ксенофобните престапи да не мора да зависи од пријавата или обвинението од страна на жртвата.

Оттука, иако одлуката не бара донесување на некое специфично законодавство, таа бара системот на кривична правда да го препознае и соодветно да го казни криминалот мотивиран од пристрасност, задолжувајќи ги истражителите и обвинителите да ги изведат овие случаи пред судовите.

Во поглед на жртвите на криминалот од омраза, Директивата за жртвите (2012/29/ ЕУ)⁵⁵ ги идентификува жртвите на криминал од омраза како некој што е под особен ризик од секундарна или повторена виктимизација. Овој ризик треба да се процени од страна на органите за спроведување на законите во најраната можна фаза од кривичната постапка, како дел од индивидуалната проценка на жртвата. Специјалните заштитни мерки предвидени во Директивата за жртвите треба да се применуваат кога е тоа неопходно, покрај заштитата доделена на жртвата на секој криминал. Од државите-членки на ЕУ се бара да донесат свои закони и политики усогласени со Директивата најдоцна до 16 ноември 2015.

55 Директива 2012/29/EU на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 што пропишува минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал и замена на Рамковната одлука на Советот 2001/220/JHA.

ГЛАВА ТРИ

ГРАДЕЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ

3.1 ОТВОРАЊЕ НА ДОСИЕ

Почетното досие што ќе го добие обвинителот веројатно било подготвено од офицерот што го изготвувал извештајот или првиот офицер што пристигнал на местото на криминалот. Некои од клучните докази може неповратно да се загубат доколку полицијата не ги прибере и документира неопходно. Ова рано препознавање на потенцијалната мотивација на пристрасност од страна на полицијата, оттука, има клучно влијание врз тоа дали ќе се соберат доволно докази, што ќе овозможи успешно гонење на случајот како криминал од омраза.

Со цел да се развие неопходната соработка меѓу полицијата и обвинителството во случаи на криминал од омраза, потребно е заедничко разбирање на концептот на криминал од омраза и на заштитените карактеристики, како и добра соработка меѓу органите. Иако одделните програми за обука за криминалот од омраза (за органите за спроведување на законот, од една страна и за обвинителството, од друга страна) се полезни, треба да се размисли и за заедничка обука со цел да се поттикне соработка⁵⁶.

Без оглед дали е обезбедено цело досие со доказни материјали или само кус преглед на фактите и некои клучни податоци, во крајна линија обврска е на обвинителот да определи дали предметот ќе се гони како криминал од омраза и дали се потребни евентуални дополнителни доказни материјали за да се докажат елементите на криминалот и

⁵⁶ За повеќе детали на обуката на ODIHR против криминал од омраза, а за припадниците на органите за спроведување на законот (Training against Hate Crimes for Law Enforcement, TAH-CLE) и Обуката за обвинители и криминал од омраза (Prosecutors and Hate Crimes Training, PАНСТ), види Анекс 1.

мотивацијата на пристрасност⁵⁷. Наредните поглавја објаснуваат како да се користат расположливите информации за да се изгради предмет за криминал од омраза.

3.1.1 Користење на индикаторите на пристрасност за да се идентификува поинцијален предмет на криминал од омраза

Понекогаш кога обвинителот за првпат разгледува досие на предметот, мотивацијата на пристрасност е веднаш видлива, кога фактите на делото опфаќаат користење зборови или симболи што покажуваат пристрасност, или кога обвинетиот признава дека криминалот бил мотивиран од пристрасност.

Во случаи каде мотивацијата на пристрасност не е очигледна, *индикаторите на пристрасност* се одлична алатка што помага да се идентификува дали криминалот претставува криминал од омраза. Индикаторите на пристрасност помагаат да се насочат истражителите и обвинителите низ факторите што вообичаено посочуваат кон мотив на пристрасност. Присуството на еден или повеќе од овие индикатори сугерира постоење на криминал од пристрасност и треба да резултира со понатамошна истрага за мотивите. Индикаторите на пристрасност нудат објективни критериуми преку кои може да се откријат веројатните мотиви, но не секогаш докажуваат дека постапките на сторителот биле мотивирани од пристрасност. Голем број од нив може да се употребат за да се изградат индиректни докази за мотивот зад делото, за што се дискутира понатаму во овој водич.

Одлуката предметот да се означи како криминал од омраза може да биде донесена во различни фази, било од полицијата или од обвинителството. Индикаторите на пристрасност се, оттука, релевантни и на местото на криминалот и кога се разгледува доказниот материјал за делото⁵⁸.

Некои земји имаат развиено сопствена листа на индикатори на пристрасност што полицијата и обвинителите ги применуваат на сите предмети за помош при утврдување на мотивот. Извадокот во долната рамка е земен од брошура за криминалот од омраза за полициски службеници, обезбедена од полското Министерство за внатрешни работи и ги наведува најважните индикатори на пристрасност.

⁵⁷ Во правните системи каде огласувањето на вината и одмерувањето на казната се случуваат во различни фази, а законот предвидува заострувања на казната, судот што ја одмерува казната може независно да изрече дополнителни казни, без обвинителот да мора да предлага вклучување на заострена казна во наводите на обвинителниот акт. Дури и кога ова ќе се случи, злосторството мора да е означено како криминал од омраза и доказите да се подготвени за изведување во судот.

⁵⁸ Види, исто така, Preventing and Responding to Hate Crimes: A Resource Guide for NGOs in the OSCE Region – Превенција и одговор на криминал од омраза: Ресурсен водич за НВО во регионот на ОБСЕ, ODIHR, op. cit., белешка 6.

Извадоци од „Криминалот од омраза:
општи информации за полицијата”,
полско Министерство за внатрешни работи

Пример на индикатори на пристрасност за оние што први пристигнуваат на местото на криминалот

Клуч за секоја истрага е да се одговори на седум златни форензички прашања што, каде, кога, како, со што, зошто и кој го сторил?

ВНИМАНИЕ! Делотворните детекција и гонење на сторителите на криминал од омраза почнуваат во време на откривањето или известувањето за настанот. Во голем степен, успехот зависи од знаењето и постапките на офицерите што први пристигнале на лице место и ги иницирале полициските активности, вклучувајќи полициска интервенција, постапки на лице место и разговори со жртвата, меѓу другото.

Знаци што укажуваат на криминалот од омраза

Индикаторите на криминал што сугерираат предрасуди се засновани на објективни факти, околности или постапки на сторителот што (било независно, било поврзани со други факти и околности) сугерираат дека криминалот бил мотивиран од омраза.

Следи листа на потенцијални индикатори.

- ♦ **Околности поврзани со жртвата:** лице што припаѓа на малцинска група (на пр., национално, етничко, верско или сексуално малцинство) преку својата врска со лице што припаѓа на малцинство или преку својата промоција на малцинска група.
- ♦ **Околности поврзани со метата на криминалот:** во случај на недвижност, ова ја вклучува функцијата на недвижноста (на пример, верски објект, гробишта или место каде се собираат лица од конкретна расна група, националност или вероисповест, и сл.).
- ♦ **Околности поврзани со сторителот:** однесување што е познато на органите на редот што е конзистентно со организирани групи на омраза, или сторителот претходно бил вклучен во инциденти од овој вид или е член на организирана мразачка група.

- ♦ **Однесување на сторителот:** коментари, гестови, писмени изјави (било во тек на извршување на делото или пред него), знаци, симболи, графити и цртежи на местото на криминалот (вклучувајќи ги оние што прикажуваат содржина поврзана со раса, етницитет или род).
- ♦ **Околности на времето и местото на криминалот:** на пример, доколку инцидентот се поклопува со празник или датум релевантен за групата на жртвата; доколку определен број кривични дела или инциденти на омраза веќе се случиле на истата локација или доколку локацијата на криминалот е општо позната или перципирана како место поврзано со конкретна малцинска група.
- ♦ **Жртвата или сведок на криминалот го перципирал како мотивиран од пристрасност.**
- ♦ **Изостануваат други мотиви.**

Коментар: Оваа брошура им е дадена на сите полициски службеници на Министерството за внатрешни работи. Листата на индикатори на пристрасност е осмислена така да им помогне на истражителите да следат линии на раследување што може да сугерираат дека се случило криминал од омраза.

3.1.2 Бруталност на нападот

Во случај на насилан напад што нема друг очигледен мотив, како и онаму каде постои расна или друга групна разлика меѓу жртвата и сторителот, бруталноста на криминалот е силен индикатор дека криминалот можело да е мотивиран од пристрасност. Секој може да биде жртва на криминал од омраза, без оглед на тоа дали е припадник на малцинска група. Сепак, некои групи непропорционално страдаат од криминалот од омраза врз основа на нивната вероисповест, раса, етничка припадност, попреченоста или сексуалната ориентација. Во некои, иако ретки, случаи, криминалот од предрасуди покажува екстремно, брутално насилство што произлегува од начинот на кој сторителите се стремат да ги дехуманизираат жртвите против кои имаат гледишта полни предрасуди и нетолеранција. Оттука, доколку жртвата припаѓа или се чини дека припаѓа на вакво малцинство и доколку нема друг очигледен мотив (на пример, економски), заслужува дополнително да се истражи мотивот за криминалот.

Пример од праксата Бруталност на нападот

Ноќта на 7 август 2007, четиримина млади мажи, од кои двајца малолетници, виделе непознат човек со неславјански изглед кој одел по една од централните улици во Омск, во Руската Федерација. Четворица млади мажи го нападнале и убиле непознатиот, удирајќи го по главата и телото со метална цевка и стаклени шишиња. Девојката на еден од обвинетите го снимала убиството со мобилен телефон. Веднаш по овој смртоносен напад, еден од обвинетите нападнал друг човек со несловенски изглед, но втората жртва успеала да избега.

Сите обвинети се огласени за виновни за убиство извршено од група лица со претходен договор и мотивирано од етничка омраза или непријателство, согласно Член 105, став 2(1) од Кривичниот законик. Обвинетиот кој ја нападнал втората жртва е, воедно, огласен за виновен за намерно предизвикување телесна повреда, извршена врз основа на национална омраза или непријателство (Член 115, став 2(b) од Кривичниот законик). При одмерувањето на казните, судот не најде дека обвинетите заслужуваат поблаг третман, а пресудата конкретно ја препознава мотивацијата на предрасуда за криминалот. Двајцата полнолетни сторители добија затворски казни од 17, односно 15 години, а двајцата малолетници беа осудени на по осум години во поправна установа за малолетници. На жртвата, исто така, ѝ беше доделен надомест за морална и материјална штета.

Коментар: Бруталноста на убиството на лице потполно непознато за сторителите, а кое имало различен етнички изглед е очигледен индикатор на пристрасноста. Оваа бруталност е карактеристика на ксенофобичниот криминал од омраза, во кој жртвите се на мета не зашто припаѓаат на конкретна малцинска група, туку зашто не припаѓаат на мнозинската група. Вториот обид за напад против уште едно лице со различна етничка припадност од сторителите потврдува образец на однесување. Снимањето на нападот покажува желба нападот да се овековечи за да се рашири и глорифицира насилството врз основа на предрасуди.

Извор: <<http://genproc.gov.ru/smi/news/news-63124/HYPERLINK>>

3.1.3 Знаци и симболи

Сторителите на криминалот од омраза понекогаш користат знаци и симболи за да укажат на својата поврзаност со крајно десничарската или националистичката идеологија. Иако свастиката (кукастиот крст) и другите нацистички симболи им се познати на повеќето, постојат и бројни други симболи што не се веднаш видливи за некого надвор од конкретна група. Меѓу нив може да се бројни низи што референцираат букви од азбуката или значајни датуми што ги претставуваат групите на омраза; тие може, исто така, да се состојат од апстрактни дизајни или слогани што не мора да се очигледно поврзани со предрасудата. Оттука, полицијата и обвинителите можеби треба да се послужат со сведочење на вештак во потенцијалните предмети на криминалот од омраза каде се застапени вакви симболи. Во најраната фаза на предметот, кога се проценуваат индикаторите на пристрасност, пребарувањата на Интернет и консултациите со експерти може да помогнат да се идентификува можната пристрасна мотивација.

Доколку се чини дека во тек на извршување на криминалот се користени симболи што укажуваат на мотив на пристрасност, ќе биде потребно сведочење на вештаци за значењето на овие симболи. Вештите лица што би сведочеле обично може да се најдат, или да се препорачани од Министерството за внатрешни работи или други релевантни органи⁵⁹, како и во некои организации на граѓанското општество. Некои граѓански организации, воедно, одржуваат онлајн бази на податоци со знаци и симболи, како полското *Nigdy Wiecej* (“Да не се повтори”) или американската *Liiga ʻproʻiv kleveija*⁶⁰, кои на своите веб-сајтови имаат делови каде се прибираат нео-нацистичките симболи.

3.2 ДОКАЗИ ЗА ПРИСТРАСНА МОТИВАЦИЈА

Пред да прибира дополнителни докази, обвинителот утврдува дали релевантните законски одредби бараат доказ за „омразата“ или непријателството кај сторителот или дали законот бара само сторителот да зел на мета поединец поради неговата или нејзината вистинска или претпоставена врска со определена група. Овие два пристапи се познати како законодавен *модел на нејријателство* и *модел на дискриминарна селекција*. Моделот на дискриминарна селекција зазема објективен пристап, бидејќи обвинителот треба да докаже само дека сторителот ја одбрал жртвата поради неговата или нејзината припадност кон определена група. Изборот на жртвата не мора да вклучува негативни емоции на сторителот кон поединец или група. Со други зборови, прашањето што треба да се постави е „Дали е жртвата одбрана заради нејзиниот групен идентитет (на пример, раса, етничка

59 На пример, германското Министерство за внатрешни работи и француската жардармерија имаат бази на податоци и експерти за екстремистичките симболи.

60 Види <<http://nigdywiecej.org>>, <http://archive.adl.org/hate_symbols/default_graphics.html>.

припадност или вероисповест)?”, а не дали сторителот „ја мразел“ групата што е земена на мета. Моделот на дискриминаторна селекција би се применил, на пример, доколку сторителот признал дека зел на мета мигрант врз основа на уверувањето дека мигрантот нема да го пријави криминалот на полицијата поради својот статус на имигрант.

Моделот на непријателство има посубјективен пристап, што некогаш бара да се обезбедат дополнителни докази за непријателството кон групата на жртвата. Ова може да ги опфати признанието на сторителот дека обвинетиот сака сите мигранти да си одат од неговата земја, зашто им ги земаат работните места на граѓаните, или пак користи ксенофобични навреди насочени кон жртвата. Во некои земји, законите за криминалот од омраза експлицитно предвидуваат *демонстрација* на непријателство да се смета како доволен доказ, третирајќи ја самата таква демонстрација како едноставен доказ (на пример, ако се извикувани навреди против жртвата во тек на нападот), доволен и без потребата да се изведува мотивација на непријателство од ваквите постапки.

Во пракса, овие законодавни пристапи главно бараат слични типови докази, бидејќи пристрасноста и предрасудата се двигатели на криминалот од омраза без оглед на користениот законодавен модел. Кога се гради предмет на криминал од омраза, истражителите ги поставуваат истите клучни прашања, без оглед на моделот, дури и ако нивните пристапи кон прашањето на доволност на доказите може да се разликуваат.

3.3 РАБОТА СО ЖРТВИ И СВЕДОЦИ НА КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА

Криминалот од омраза има некои карактеристики по кои се одликува, а кои обвинителите и истражителите треба да ги имаат на ум кога ги проценуваат сведоштвата од жртвите и сведоците. Голем број жртви на криминалот од омраза се колебаат да се појават и да ја раскажат целата приказна за својата виктимизација, заради разновидни причини. Тие се често членови на маргинализирани заедници и, како такви, искусуваат дискриминација како редовен дел од својот секојдневен живот. Властите треба да се свесни дека за некои жртви пристапот кон органите за спроведување на законот може да биде предизвик сам по себе. Специјалните потреби на жртвите на криминал од омраза во кривичните постапки се признаени во регионалните правни инструменти, како што е Директивата на ЕУ за жртвите.

Родот е уште еден важен фактор кога се работи со жртвите и сведоците на криминалот од омраза. Родовата пристрасност може да биде мотив, или еден од мотивите, за криминалот од омраза, во кој случај

треба да биде идентификуван и по предметот соодветно да се постапува. Во својата работа и со жртвите и со сведоците, обвинителите треба во секое време да ги земат предвид родовите аспекти на случајот. Секогаш кога е можно, треба да се осмислат политики за третман на родот кога се гони криминал од омраза. Ваквите политики може да се осврнат на определени процедурални прашања – на пример, помирување на потребите на жртвите со правилата што го уредуваат појавувањето на жртвата или сведокот пред суд. Жртвите на криминалот од омраза генерално, а особено жртвите на сексуално или родово-базирано насилство често имаат тешкотии да се соочат со сторителите во судницата.

3.3.1 Трејман на проблемите со неодлучноста да се пријават случаите

Нецелосното пријавување е вообичаено во случаите на криминалот од омраза⁶¹. Постојат некои вообичаени фактори што може да објаснат зошто жртвите се колебаат дали да го пријават криминалот до властите, како што е изложено подолу.

Страв од идентификација: Некои од жртвите се плашат од идентификација, како на пример, обелоденувањето на нивната сексуална ориентација пред семејството и пријателите, или пак од тоа нивниот статус како илегален мигрант да биде забележан од властите.

Немање доверба: Некои етнички, верски или расни малцинства можеби имаат предисторија на негативни искуства со органите за спроведување на законот, често вклучувајќи расно профилирање или други форми на дискриминација. Можеби жртвата или друг припадник на заедницата на жртвата во минатото пријавил пристрасно мотивиран криминал по кој не било постапувано, или не било постапувано како по криминал од омраза (“under-recording”, нецелосно документирање). Можеби полицијата дури се обидела да ја одврати жртвата од тоа да го пријави случајот како пристрасно мотивиран, што довело до тоа жртвата да се сомнева дали властите доволно ќе се погрижат да го истражат и гонат односниот случај. Од овие причини, жртвата може да биде недоверлива кон истражителите и обвинителите и да изгледа некооперативна.

61 “European Union Minorities and Discrimination Survey, Main Results Report” – „Преглед на малцинства и дискриминација во Европската Унија“, Агенција на Европската Унија за фундаментални права, (Виена: 2009). За нецелосното пријавување исто така често се зборува и во тек на фокус-групи со претставници на граѓанското општество, организирани од ODHR како подготовка за реализацијата на локалните обуки за службениците на органите на редот. Иако не е спроведено меѓународно истражување за да се измери нивото на нецелосно пријавување конкретно за родово базиранот криминал од омраза, случаите на насилство против жените се меѓу видовите што најчесто остануваат непријавени.

Секундарна виктимизација: Припадниците на малцинска заедница можеби рутински се соочуваат со дискриминација и непријателско однесување од своите соседи, па дури и од властите. Тие може да чувствуваат дека ќе се соочат со слично лошо постапување доколку побараат помош од властите. Покрај ова, првиот одговор на властите на пријавата на жртвата можеби не бил чувствителен кон физичката и психолошката состојба на жртвата, обесхрабрувајќи го нејзиниот натамошен ангажман со властите. Ваквите стравови може да го овековечат недостигот на доверба меѓу групите од заедниците и властите.

Загриженост за безбедноста: Иако постои концепт дека делата на криминал од омраза обично се случајни напади, бројни дела на криминал од омраза се одигруваат во рамки на мали заедници и вклучуваат соседи. Жртвите може да се плашат од реперкусии доколку сторителот знае каде живеат или работат. Во случаите што вклучуваат организирани групи на омраза, жртвата може да се чувствува особено загрозувана. Во вакви случаи, обвинителот може да размисли колку е практично и достапно да се побараат посебни мерки за заштита на сведоци, како користење паравани или видео-сведочење пред судот, а може да работи и со локалната полиција за да одговори на безбедносната загриженост за домот на жртвата. Достапноста на вакви мерки варира од една јурисдикција до друга, но веројатно е дека тие ќе се применуваат само во посериозни случаи и онаму каде обвинителот може да покаже дека со усвојувањето вакви мерки им се служи на интересите на правдата.

Бидејќи во повеќето случаи жртвата е најважниот сведок, свесноста за овие прашања и преземањето чекори да се охрабрат жртвите (до степен колку што е можно) е важен дел од градењето на предметот. Обвинителите треба да се погрижат да одговорат на загриженостите на жртвите во најрана можна пригода, било директно или преку полицијата или други органи, а треба и да поднесат барање за соодветни заштитни мерки во нивната јурисдикција, користејќи ги и кривичните и граѓанските инструменти, според она што е соодветно. Треба да се обрне внимание на особената положба на жените како жртви и сведоци во оваа смисла. Свесноста за културните разлики и градењето доверба со локалните заедници може да биде временски изискувачки процес, но тој може да им помогне на обвинителите и другите службеници на органите на редот многу да ја зголемат соработката на сведоците и жртвите⁶². За оваа поента се дискутира подетално во Дел 4.3.

62 Види, на пример, Preventing and Responding to Hate Crimes, a Resource Guide for NGOs in the OSCE Region – Превенција и одговорна криминалот од омраза, Ресурсен водич за НВО-и во регионот на ОБСЕ, ODIHR, op. cit., белешка 6, стр. 29.

3.3.2 Проценка на кредибилноста без пристрасност или предрасуда

Уште еден аспект на работата со жртви е да се биде свесен за примената на стереотипи кога се проценува кредибилитетот на сведокот. Некои сведоци и жртви може да се чинат некооперативни од погоре споменатите причини. Други, според мислењето на службеници на органите за спроведување на законите, може да немаат кредибилитет. Ваквото мислење не смее да почива врз стереотипи или пристрасност. Во *Stoica v. Romania* и во *Milanovic v. Serbia*, на пример, Европскиот суд за човекови права утврдил дека односните држави ги прекршиле своите обврски делотворно да ги истражат предметите што вклучуваат мотивација на пристрасност. Во овие предмети, Судот нагласил дека стереотипните гледишта на истражителите и обвинителите кон жртвите придонеле за одлуката на Судот дека пропустите во истрагата делумно се должат на расна дискриминација со што се крши Член 14 од ЕКЧП.

Кога се занимаваат со комплексни прашања поврзани со жртвите во фазата на почетна идентификација на предметот, обвинителите може да ги исползуваат сите постојни партнерства со служби за жртви, односно сведоци, организации од граѓанското општество или групи во заедницата.

3.3.3 Третман на конфликтите со жртвите

Понекогаш може да постои конфликт меѓу интересите на жртвата и интересите на правдата. Можеби жртвата сака да се откаже од гонење или да бара медијација или други форми на спогодба, додека обвинителството може да смета дека сериозноста на криминалот бара судско гонење. Во други случаи, жртвата може да инсистира на гонење, додека обвинителот може да ги нема доказите потребни за да се следи линијата на потенцијалната пристрасна мотивација. Клучот кон третманот на конфликти е комуникацијата со жртвата и развивање на разбирање за перспективата на жртвата.

Во јурисдикциите каде на обвинителството не му е потребна согласност на жртвата за да го гони криминалот (тнр „јавен криминал“ во некои граѓански јурисдикции), обвинителот треба да е чувствителен кон можните причини зошто жртвата се колеба да оди на гонење и се обидува ова да го ублажи секогаш кога е можно. Слично, кога постојат недоволно докази за успешно да се гони потенцијалната пристрасна мотивација за кривично дело, обвинителот треба да ја информира жртвата за други можности за законско обештетување, како што е приватната тужба или граѓанските постапки. Обвинителите, исто така, треба да се способни да ги упатат жртвите кон соодветните служби за поддршка што ги обезбедуваат владата и организациите на граѓанско-

то општество, како што се медицинското и психолошкото советување, правното советување и служби за поддршка на жртвите.

3.3.4 Соработка со адвокатите или застапниците на жртвите

Во јурисдикциите што дозволуваат граѓански парници или други форми на правно застапување за жртвите, комуникацијата со адвокатот на жртвата може да биде полезна за обвинителството. Во ситуации кога адвокатите на жртвата имаат право на целосно учество во постапката, попогодно е тие да ѝ поставуваат прашања на жртвата, поради нивната поблиска професионална врска. Понатаму, тие можат да сугерираат корисни линии на прашања што не би умеело да ги отвори обвинителството, а врз основа на нивното познавање на криминалот од омраза во рамки на заедницата на жртвата, за кои полицијата и обвинителите можеби не се свесни. На тој начин, адвокатот на жртвата е во можност да помогне на предметот со тоа што ќе даде поширока слика за последиците и контекстот на кривичното дело, за тоа да се земе предвид при одмерувањето на казната.

Пример од праксата Работа со жртви со посебни потреби

Кривичните дела сторени од омраза каде има и попреченост може да се особено тешки случаи за обвинителите. Обвинителот не само што мора да докаже дека сторителот бил мотивиран од пристрасност против лицата со попреченост, туку случајот може да вклучува жртви за кои процесот на судење претставува невообичаена тешкотија. Во Обединетото Кралство, 41-годишен маж со интелектуална попреченост влегувал во својот автомобил, кога му пришол 15-годишен младинец кого добро го познавал. Неговиот таканаречен „пријател“ го обвинил мажот дека му должи пари и се заканил да го нападне ако не му го даде герданчето што го носел. На барање на обвинителот, во ложата за сведоци сето време на судењето седел и посредник, заедно со жртвата. Во тек на судењето, жртвата имала тешкотии со редоследот на настаните и паметењето на конкретни детали. Сепак, жртвата дала доволен доказ во форма на сведоштво дека сторителот ја зел на мета зашто знаел дека жртвата е со попреченост и верувал дека жртвата нема да може да се справи со судењето. Сторителот добил казна од 12 месеци.

Коментар: Во Обединетото Кралство за казнување на криминалот од омраза е потребен доказ дека сторителот „демонстрирал непријателство“ кон попреченоста на жртвата, пред, или во тек на инцидентот или непосредно по него, или пак на друг начин бил мотивиран од непријателство кон попреченоста на

лицето. Во овој случај, обвинителот можел да го докаже демонстрираното непријателство со поднесување докази за намерата на сторителот да ја искористи интелектуалната попреченост на жртвата, врз основа на предрасудата дека неговата интелектуална попреченост ќе го спречи успешно да сведочи против сторителот. Тоа што обвинителот применил посебни мерки – користење посредник – било клучно за да се постигне успешен исход во предметот

Извор <http://www.cps.gov.uk/news/successes_of_the_month/successes_of_the_month_-_november_2012/#p01>.

3.4 ПОДГОТОВКА НА ДОКАЗИТЕ МАТЕРИЈАЛИ

Откако обвинителството е уверено дека случајот може да е мотивиран од пристрасност, нареден чекор е да се обезбеди дека има доволно докази за пристрасноста како мотивација, а ако нема, да се соберат повеќе. Иако потребата да се докаже мотивот на пристрасност го разликува криминалот од омраза од другите дела, разликата не треба да се пренагласува. Обвинителите редовно треба да ја докажат менталната состојба на обвинетиот, како намера, импулсивност или небрежност. Како и со другите ментални елементи, мотивот може да се изведе од зборовите, постапките и околностите во врска со инцидентот. Како што е посочено претходно во оваа глава, обвинителството можеби ќе сака да се наврати на показателите за пристрасност кога ќе ги утврдува доказите во случај на криминал од омраза.

Бидејќи криминалот од омраза е криминал со порака, сторителите често оставаат јасни индикации за своите мотиви, што може да се идентификуваат ако се бараат на вистинските места. Гонењата на криминалот од омраза често се потпираат на изјавите или признанијата на обвинетиот. Во отсуство на признание, обвинителството може да се потпре на она што може да се изведе од индиректните докази во рамки на севкупноста на доказите.

3.4.1 Дојдушѝеносѝ

Во контрадикторната постапка, типовите докази што може да се допуштат ќе зависат од националната кривична постапка. Иако доказите за претходни акти мотивирани од пристрасност или предрасуда за конкретна група може да се користат за да се покаже тенденцијата на обвинетиот кон пристрасност, ваквите докази се често недопуштени. Колку се поблиску по време и релевантност до самото дело, толку е поверојатно дека доказите ќе бидат допуштени.

Во инквизиторната постапка доказите за пристрасноста на обвинетиот ќе бидат земени предвид во рамки на севкупноста на доказите, но

истражителот или обвинителот мора да се погрижи доказите да бидат предочени на судот. Во случаите на криминал од омраза, за ова може да е потребно да се подготви подетално досие за да се третираат прашањата што инаку не би се појавиле без мотивацијата на пристрасност.

3.4.2 Вообичаени видови и извори на директни докази

Бидејќи криминалот од омраза е криминал со порака, сторителите често сакаат другите да ги знаат нивните мотиви. Оттука, тие понекогаш ѝ кажуваат навредливи изјави на жртвата или оставаат зборови и симболи кои содржат омраза како графити на недвижноста. Сторителот, исто така, може да се фали со криминалот пред пријателите, семејството или во јавно опкружување. Тие често на полицијата и на истражителите им ја признаваат својата пристрасност.

Клучот е да се утврди кога, каде и кому осомничениот му ги признал своите мотиви. Идентификувањето каде бил осомничениот непосредно пред инцидентот и непосредно по него или местата што осомничениот редовно ги посетува е добра појдовна точка за наоѓање сведоци кои можеби ги чуле признанијата на осомничениот. Секогаш ќе биде полесно да се искористат доказите за зборовите изречени непосредно пред или по кривичното дело, отколку оние кажани долго по или пред настанот. Дури и ако зборовите употребени подалеку од времето на инцидентот не се користат во предметот, тие сепак може да се корисни за разузнавачки цели или за да ја насочат истрагата. На пример, тие може да дадат доволна основа да се бара судско овластување за поинтрузивни истражни чекори, како што е пребарување на домот на осомничениот, работното место и личните предмети, вклучувајќи мобилни телефони и компјутери.

Пример од праксата

Изјави на осомничениот пред кривичното дело

Во 2006 во Украина две лица, С. и К. пиеле алкохол со двајца малолетници и зборувале за штетата што на нивната земја ѝ ја нанесуваат имигрантите од Африка. Тие верувале дека Африканците дошле нелегално во нивната земја за да им ги преземат работните места, да изградат секташки цркви, да растураат дрога и да предизвикуваат друга штета на нивната земја. Додека дискутирале за ова, еден од малолетниците видел човек со африканско потекло како оди по улицата и извикал „Гледај, Црнец!“. Сите четиримина потрчале по него и го фатиле во стапица. Обвинетиот С. прв започнал да ја тепа жртвата, а останатите му се придружиле. Обвинетиот С. го пробол четирипати во грбот, убивајќи го. Сведоците кои се обиделе да го запрат обвинетиот С. известуваат дека тој рекол „Зошто ме допирате? Јас ја бранам Украина.“

Кога четворицата биле фатени од полицијата, тие сите признале дека нивното дело било мотивирано од омраза кон луѓето со африканско потекло. Тие, исто така, изјавиле дека сите тие разбрале дека кога еден од малолетниците покажал кон човекот на улица, тоа било повик да се преземе нешто против него. Подоцна, обвинетиот С. одрекувал каква и да е расистичка мотивација. Обвинетиот К. ја признал мотивацијата од омраза, но тврдел дека таа не почива врз предрасуда, туку врз „лично искуство“.

Сепак, еден од малолетниците ја потврдил дискусијата и изјавиле пред кривичното дело и изјавил дека тие сите се согласиле дека целта била да се нападне црната жртва кога ја виделе..

На обвинетиот С. му била изречена заострена затворска казна од 11 години за убиство, земајќи ја предвид пристрасната мотивација за кривичното дело. Апелациониот суд ја потврдил таа пресуда.

Коментар: Судот се потпираше врз доказите што го ставиле инцидентот во контекст, особено забележувајќи ја дискусијата што директно претходела на нападот, а кои ги покажале расистичките уверувања на сторителите. Доказите дадени од еден од учесниците, малолетник, биле клучни за предметот, вклучувајќи го и неговото признание дека, според неговото разбирање, постапките на групата биле мотивирани од пристрасност.

Тоа што обвинетиот К одрекувал дека има општа предрасуда, втемелувајќи ја својата омраза во „лично искуство“; покажува неразбирање на тоа што значи предрасуда. Класифицирањето на сите лица што припаѓаат на група согласно ограничените интеракции што некој ги имал со неколкумина е, всушност, форма на стереотипизирање и покажување предрасуда.

Иако С. при апсењето ја признал пристрасната мотивација, тој подоцна ја одрекувал. Сведоците дале исказ дека обвинетиот С. за време на инцидентот давал коментари што ја изразувале неговата желба да ја „заштити“ својата земја од странци, што дало доказ за неговиот ксенофобичен став. Овој и други објективни докази што веќе биле предочени на судот го негирале одрекувањето на С.

Извор: Врховен суд на Украина, Совети за кривични претмети, пресуда од 20 октомври 2009 (Кадациона жлба на пресудата на окружниот суд од 17 април 2008).

Некои извршители на криминал од омраза го снимаат инцидентот за да го објават на Интернет или да го покажат на пријателите. Веб-сајтови што хостираат Интернет форуми се користат за организирање или за фалење со криминалот од пристрасност. Има примери на предмети каде ваквите снимки се покажале важни за утврдување на мотивот и дале суштествени разузнавачки податоци што им овозможило на истражителите да соберат докази што довеле до осудителна пресуда. Ваквите обемни истражни чекори може да не се соодветни во сите предмети, зашто количеството ресурси посветени на истрагата веројатно ќе зависи од сериозноста на делото за кое станува збор. Кај сериозните случаи, сепак, веројатно е дека делото не е прв криминал од омраза на осомничениот, па истрагата за неговата предисторија може да обелодени докази за други инциденти.

Овој водич не се фокусира на техниките што им се на располагање на истражителите, вклучувајќи ги и обвинителите што ја имаат таа улога, на тоа како да се интервјуираат осомничените, односно нивните соработници на начин насочен кон добивање признание. Ваквите интервјуа може да се тешки, а на обвинителите и истражителите може да им се советува да побараат совети од експерти пред да ги испитуваат осомничените. Понатаму, многу истражни органи спроведуваат тајни операции или користат сведоци – соработници на правдата во рамки на познати групи луѓе што ги спојува омраза. Ова може да се чувствителни тактики и може да не е соодветно да се истражат како дел од овој водич.

Вид доказни материјали	Потенцијални извори
Изјави дадени пред настанот укажуваат на планирање	Осомничените, соучесниците, жртвата и сведоците на инцидентот
Навредливи изјави кон жртвата во тек на инцидентот	Жртвата или жртвите, соучесниците, познаници на осомничениот, сведоци Мобилниот телефон на осомничениот, вклучувајќи фотографии, односно видеа сочувани на телефонот, и користењето компјутер и Интернет.
Изјави на признание по настанот	Осомничениот, соучесниците, познаници на осомничениот, пријатели и семејство и други сведоци. Мобилниот телефон на осомничениот, вклучувајќи фотографии, односно видеа сочувани на телефонот, и користењето компјутер и Интернет.
Изјави на директно признавање	Првопристигнатите на местото на криминалот, сведоци, полициски/ обвинителски истражители и соучесниците
Врски со организирана група на омраза	Списанија, постери, книги, брошури и сл. на осомничениот, најдени во тек на претрес на домот. Мобилниот телефон на осомничениот, вклучувајќи фотографии, односно видеа сочувани на телефонот, и користењето компјутер и Интернет.

3.4.3 Индиректни докази

Покрај видовите директни докази опишани погоре, може да постојат и многу други посредни фактори што сугерираат мотивација на пристрасност. Допуштеноста на доказите што не се тесно поврзани со самиот настан, како и мерката на нивна веродостојност, ќе варираат зависно од јурисдикцијата. Во ваквите докази може да спаѓаат информации поврзани со предисторијата на обвинетиот. Иако индиректните докази се послаби од директните искази дадени од обвинетиот, кумулативниот ефект на индиректните докази придружени со директните

докази може да е уверлив. Голем број индикатори на предрасуди се, исто така, примери на посредни докази за мотивот, а меѓу нив се и:

- Осомничениот е поврзан со организирани групи на омраза;
- Инцидентот се случува на датум, време или место што е значајно за заедницата што е на мета;
- Инцидентот се случува на ден, време или место што одбележува настан од симболично значење за сторителот, како на пример роденденот на Хитлер;
- Нападот е особено брутален, иако му недостигаат мотиви освен мотивацијата на пристрасност; и
- Детектиран е образец на слични инциденти со користење на доволно слични методи, што сугерира голема веројатност за поврзаност меѓу настаните.

Пример од праксата:

Користење индиректни докази за да се докаже мотивација на пристрасност

Во раните часови на 19 април 2009, група од четири мажи фрли молотови коктели на домот на ромско семејство во Витков, Чешката Република. Во време на нападот, неколку луѓе, вклучувајќи и деца, спиеа во куќата. Станарите успеале да избегаат, но родителите се здобиле со делумни изгореници, а нивната двегодишна ќерка се здобила со изгореници на над 80 проценти од телото.

Сведоците пријавиле дека во ноќта на нападот чуле жена како одговара на телефонски повик од нејзиното момче и потоа им кажува на пријателите дека нејзиното момче ќе „оди по Циганите“. Користејќи ги овие информации, полицијата ги идентификувала сторителите, но сведоците одбиле да дадат исказ поради страв од одмазда. Полицијата обезбедила докази од прислушкување и уапсила четиримина. Сите четиримина имале врски со екстремни десничарски организации, а при пребарувањето на домовите на осомничените полицијата обезбедила и значително количество материјали поврзани со неонацистичката идеологија или групи што поддржуваат ваква идеологија.

Тројца од четворицата осомничени дале изјави што одрекуваат знаење дека имало луѓе во домот или дека цел на нападот биле Роми, додека четвртиот молчел. Обвинителот тврдел дека сторителите го извршиле криминалот за да го одбележат претстојниот роденден на Адолф Хитлер. Еден од бранителите на одбраната тврдел дека неговиот клиент не бил припадник на крајно десничарска група и неуспешно барал предметот да се

суди како телесна повреда согласно Кривичниот законик, наместо како расно-мотивиран обид за повеќекратно убиство. Во обид да се отфрли обвинувањето за расистичката мотивација, голем број сведоци за одбраната изјавиле дека обвинетите во минатото се дружеле со своите соученици – Роми. Во октомври 2010, судот ги осудил четворицата обвинети за повеќекратни обвинувања на расно мотивирани обиди за убиство и уништување имот, осудувајќи тројца од нив на затворска казна од 22 години, а еден на затворска казна од 20 години. Осудителните пресуди биле потврдени од повисокиот суд.

Коментар: Имаше неколку клучни чекори за успешно постапување по овој предмет:

- Иако исказите на сведоците можеби сами по себе не ќе беа доволни, тие беа користени како разузнавачка подлога да се утврди основа за барање судско овластување за прислушување.
- Претресите на домовите на осомничените разоткри материјали и ги идентификуваше претходните поврзаности на обвинетите со крајно десничарски групи, овозможувајќи им на обвинителите да изведат теза дека ова бил расистички напад.
- Севкупноста на посредните докази, вклучувајќи ја и непровоцираната, брутална природа на нападот, ги покажа расистичките гледишта на обвинетите.

Извори: <<http://romove.radio.cz/en/article/23320/limit-kw>>, и <<http://www.cnn.com/video/%23/video/international/2010/06/28/wus.scars.of.racism>>

3.4.4 Повеќе од една мотивација: мешани мотиви

Криминалот од омраза, како и другите типови криминал, може да има повеќе од еден мотив. Ова често се јавува кај криминалот каде постои и економски елемент на криминалот покрај мотивацијата на пристрасност. Голем број јурисдикции имаат закони за криминалот од омраза што конкретно дозволуваат да се разгледуваат мешани мотиви, кога кривичното дело е извршено целосно или делумно поради пристрасност, додека другите конкретно бараат мотивацијата на пристрасност да биде суштествен мотив на кривичното дело. Сепак, повообичаено е законодавството да е изготвено пошироко, на начин што не ја исклучува можноста од повеќе од еден мотив, вклучувајќи и пристрасност. Обвинителите треба да се будни и да обрнуваат внимание на можната мотивација на пристрасност дури и кога таа не е веднаш евидентна.

3.4.5 Презентирање на последиците врз жртвите: физички и психолошки

Во многу јурисдикции, за правна квалификација на тужбените наводи за физички повреди е потребна медицинска документација што ја опишува природата, сериозноста и последиците од повредите на жртвата. Доколку медицинската документација е дел од доказите, обвинителите треба исто така да се погрижат медицинското досие да ја отслика сериозноста на повредите што ги претрпела жртвата или да спроведат неопходни последователни истраги доколку тоа не е случај. Со оглед на тоа што криминалот од омраза може да отсликува обрасци на дискриминација со кои се соочуваат маргинализирани групи, жртвата можеби не била во можност да добие соодветна медицинска услуга или можеби искусила натамошна дискриминација додека барала помош.

Специјализираните служби за поддршка на жртвите се корисни партнери на обвинителството во оваа фаза: најпрвин, зашто кај жртвата можеби би имало волја да го сподели степенот на своите повреди со нив отколку со органите; и второ, како резултат на нивното искуство во постапување со вообичаените обрасци на виктимизација и нивно идентификување. На пример, жена-жртва можеби ќе биде посклона да верува на организација од граѓанското општество што им помага на жените-жртви, отколку на полицијата.

Може да не е неопходно да се презентираат докази за психолошките повреди што ги претрпела жртвата доколку, на пример, тужбените наводи се однесуваат на полесни телесни повреди или имотна штета. Сепак, постојат докази што сугерираат дека психолошките ефекти врз жртвите на релативно минорен криминал од омраза може да бидат поголеми отколку оние од посериозни кривични дела што не се мотивирани од пристрасност⁶³. Во случаите каде доказите за психолошка повреда не се достапни, обвинителот сепак треба да се стреми да ги демонстрира многуте негативни последици што криминалот од пристрасност ги има врз жртвата. Ова може да се направи така што на жртвата ќе ѝ се даде можност да го презентира целокупниот ефект на нејзиното искуство со криминалот на начин што ќе е најсоодветен во локалната јурисдикција.

63 Paul Iganski and Sporidoula Lagou, "How Hate Crimes Hurt More: Evidence from the British Crime Survey" – „Како криминалот од омраза болат повеќе: Сведоштва од британскиот преглед на криминалитетот“ во Barbara Perry and Paul Iganski (eds.), Hate Crimes: The Consequences of Hate Crime, Vol. 2 – Криминал од омраза: Последици од криминалот од омраза (Westport: Praeger, 2009), pp. 1-13.

3.5 ПОДГОТОВКА НА ОБВИНЕНИЕТО ВО СЛУЧАЈ НА КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА

3.5.1 Алтернативни наводи и првична правна квалификација

Иако обвинителството треба секогаш да ги бара најсоодветните тужбени наводи за делото од самиот почеток на постапката, различни јурисдикции имаат различни пристапи. Кога алтернативните наводи се опција, обвинителот може да одбере, на пример, да ги вклучи и физичкиот напад и расно мотивираниот напад во првичниот инструмент со тужбени наводи, и да продолжи да бара повеќе докази за мотивацијата на пристрасност за да го поткрепи потешкото дело. Полесното дело – физички напад – е на располагање во случај да нема доволно докази за мотивацијата на пристрасност.

Сепак, во повеќето граѓански јурисдикции, судот може да ги определи соодветните тужбени наводи врз основа на сите докази, независно од првичната правна квалификација на делото. Со цел да се дозволи на судот да го прави ова за криминалот од омраза, можно е обвинителството да треба да вклучи објективни докази за мотивацијата на пристрасност во првичниот поднесок. Во овие случаи, обвинителот може или да чека на натамошни објективни докази или да го дополни првичното тужбено барање за да се вклучи мотивацијата на пристрасност кога доказите ќе станат достапни.

Пример од праксата

Важност на ефикасното постапување кога кривичните дела резултираат со ескалирање на инцидентите на омраза

Во 2012, пријавени биле неколку инциденти во кои унгарската еврејска заедница во Будимпешта била предмет на антисемитски навреди и предрасуди. Поранешен врховен рабин бил навреден во јавноста од човек што му рекол „Ги мразам сите Евреи“. Во одделен инцидент, човек повеќепати извикувал антисемитски коментари низ вратата на еврејски верски објект на југот на Будимпешта.

На 5 октомври 2012, овие инциденти од ниско ниво прераснале во вистинско насилство. Гореспоменатиот човек се вратил во еврејскиот верски објект за да ги повтори своите антисемитски коментари и бил фотографиран од претседателот на Еврејската верска заедница на Будимпешта. Човекот го клоцнал Евреинот во градите и го удрил по глава, извикувајќи „Вие скапани Евреи ќе умрете!“. Напаѓачот и неговиот пријател избегале од местото, но жртвата ги следела до куќа каде полицијата одго-

ворила и ги уапсила. Сторителот бил суден по забрзана постапка според специфичен тужбен навод: вршење насилство врз припадник на заедница, мотивиран од пристрасност, како и предизвикување полесна физичка повреда. Тој бил осуден на затворска казна од две години.

Коментар: Заедничка тема во предметите на криминал од омраза е ескалацијата на настаните. Она што може да почне како помал, но навредлив, некриминален инцидент, може да ескалира во посериозно насилство. Во својата Генерална препорака бр. 31, Комитетот на CERD ја забележал важноста на гонењето дури и на престапите од ниско ниво. Сторителот во овој предмет имал предисторија на вознемирување на еврејскиот верски објект и кога некој му се спротивставил, тој одговорил со насилство. Исто така, постоел и растечки образец на јавно искажување антисемитизам против поединците во заедницата. Овој конкретен инцидент би можел да се забележи како обид да се таргетира целата заедница, зашто коментарите биле упатени кон објект на заедницата и кон секого и сите во него. Обвинителот мошне сериозно го сфатил ова прашање, делумно заради неговиот потенцијал за ескалација, па одговорил брзо и со сериозни наводи во обвинението, за да испрати порака до заедницата и поширокото општество.

Извор: <<http://www.politics.hu/20121008/budapest-jewish-leader-assaulted-outside-synagogue-police-arrest-attackers>>

3.5.2 Спогодување за винајќа и казнајќа или медијација

Во јурисдикциите каде се можни спогодувањето или преговарањето за вината и казната, обвинителите ќе видат дека обвинетите често се согласуваат да се изјаснат како виновни за „основното дело“, но го спорат мотивот на пристрасност. Кога решаваат дали да прифатат вакво признание, важно е да се разгледаат желбите на жртвата, во содејство со расположливите докази. Жртвите често пријавуваат дека се чувствуваат измамани од одлуките поврзани со спогодување за вината и преговарање, зашто тоа може да направи мотивот на пристрасност да изгледа ирелевантен или како обвинителите да не му веруваат. Иако овој фактор не треба да го спречи професионалното просудување на обвинителите, перцепцијата на жртвата треба да биде фактор во решавањето како да се постапува.

Пример од праксата

Ефикасно користење на спогодувањето за вина за да се признае мотивацијата на пристрасност

Во Обединетото Кралство две жени, една оригинално од Судан, а друга од Конго, седеле на клупа во паркот на детско игралиште, кога чуле расистички коментари. Две други жени, тетка и нејзината 15 години стара внука, ги нападнале жените што седеле на купата. Тетката ја удрила жената од Конго која во тој момент била пет месеци бремена, удирајќи ја по глава и туркајќи ја. Жената од Судан која носела хиџаб, рекла дека преку телефон ќе повика полиција, кога напаѓачите го побарале нејзиниот телефон и се бореле за него. Во борбата таа паднала на земја, а напаѓачите повеќепати ја удриле со тупаница во глава, ѝ го симнале хиџабот и ѝ го украде телефонот. Операторите на камерите за надзор што го виделе инцидентот повикале полиција. Обете жртви претрпеле помали повреди. Обете сторителки се изјасниле како виновни за физички напад со отежнителна околност од расистичка природа а полнолетната сторителка добила затворска казна од две години и шест дена.

Коментар: Овој инцидент открива дека пристрасноста и предрасудата може да се покомплексни, отколку само единечна пристрасност. Иако инцидентот започнал со расистички навреди, подоцна бил симнат и хиџабот на жената, што сугерира дека сторителите воедно го имале на мета и тоа што жената изразила дека е Муслиманка. Согласно законодавството на Обединетото Кралство, кривичното дело на расно- или верски отежнат напад може да се гони доколку „во тек, претходно или непосредно по инцидентот“ сторителот демонстрирал или бил мотивиран целосно или делумно од непријателство кон лицето врз основа на неговата или нејзина раса или религија. Бидејќи по предметот било постапувано како признание на вина, обвинителите одбрале да ги засноваат наводите на обвинението и осудителната пресуда на најевидентната нетрпеливост: расистичките коментари што непосредно претходеа на нападот.

Извор: <http://www.icare.to/articleHC.php?id=43742&lang=en>

3.5.3 Споројивстапување на аргументите на одбраната

Долните точки опишуваат бројни вообичаени стратегии на одбраната што се применуваат во случаи на криминал од омраза. Одбраната често се стреми да ја прикаже помала улогата на пристрасноста или нетрпеливоста на сторителот како вистинска мотивација зад криминалот. Иако обвинетиот може да посочува алтернативни објаснувања

за криминалот, обвинителите може да ги користат сите расположливи доказни материјали во предметот за да го нагласат мотивот на пристрасност и да ја побијат оваа форма на одбрана.

“Обична тепачка”

Голем дел од криминалот од омраза се случува во тек на инциденти што оригинално биле поттикнати на друг начин, како што се сообраќајна караница или спор меѓу соседи околу имотни меѓи или бучава. Овие мотивации може да се сменат во тек на инцидентот или инцидентите и да прераснат во криминал мотивиран од расна или друга пристрасност. Слично, насилството меѓу групи може да е редовна карактеристика на некои заедници, каде банди – често етнички базирани – често се судираат. Органите за спроведување на законите понекогаш имаат тенденција да ја превидат или отфрлат мотивацијата на пристрасност во вакви случаи, а таа е обично демонстрирана со користење навредливи зборови или провокации за групниот идентитет на жртвата (види Дел 3.4.4, што дискутира за мешани мотиви).

Во други случаи, сторителите на криминал од омраза може да ја провоцираат жртвата во тепачка. Во вакви случаи, провоцирањето може, но не мора да почне со расистички или навредливи коментари, но обично се работи за повеќемина сторители против една жртва. Во тек на самата тепачка често се користат навредливи коментари за расата, етничкото потекло, родот или сексуалната ориентација. Комбинацијата на овие фактори обично посочува кон некое планирање или намера жртвата да се земе на мета за напад уште од самиот почеток.

Вообичаена одбрана во вакви случаи е дека инцидентот бил „само обична тепачка“, а не криминал мотивиран од пристрасност. Одбраната може да посочи кон одредби во кривичниот законик што се чини дека точно го опишуваат актот за кој станува збор, но кои не ја земаат предвид мотивацијата на пристрасност (на пример, “хулиганство”).

Пример од праксата

Криминал од омраза, убиство – не само обична тепачка

На 12 јули 2009, шестмина средношколци од спортскиот тим од мал град во Пенсилванија, САД, пиеле алкохол во шопинг-центарот. Како што е известно од медиумите, средношколците упатиле несоодветни коментари кон петнаесетгодишно девојче што било во друштво на имигрант од Мексико. Кога мажот приговорил на коментарите на учениците, тие започнале да извикуваат расистички навреди, велејќи му „да се врати во Мексико“ и дека тој „не припаѓа во нивниот град“. Избила тепачка меѓу мажот и средношколците. Сите шестмина ученици ја

удирале и боксирале жртвата, продолжувајќи да извикуваат навреди. Двајца од нив најмногу учествувале во тепањето, клоцајќи ја жртвата во глава и оставајќи ја да лежи на тротоарот. Групата избегала од местото, при што еден од лидерите на заминување извикал кон случаен минувач „кажи им на твоите... пријатели Мексиканци да си... одат од Шенандоа или и ти ќе лежиш до него.“ Жртвата умрела од здобиените повреди, два дена подоцна, во болница.

Двајцата лидери на нападот биле обвинети за бројни дела во Државниот суд на Пенсилванија, а меѓу нив биле убиство, тежок физички напад, како и наводи поврзани со криминал од омраза. Примарниот аргумент на одбраната на судењето бил дека ова била само тепачка што лошо завршила, потхранета со алкохол и младешка машка агесија, а не расистички напад. Поротата ги огласила дека не се виновни за најсериозните наводи и ги осудила за обичен напад, за што добиле само условна казна.

Федералните обвинители исто така почнале да го истражуваат случајот согласно нивните овластувања да истражуваат и гонат расно-базиран криминал од омраза. Нивната истрага открила дека некои припадници од локалните полициски служби ги заплашувале сведоците, ги подучувале средношколците како да лажат, помогнале да се уништат докази и напишале лажни полициски извештаи. Неколкумина од нив имале врски со семејствата на учениците.

Според принципот на двоен суверенитет, федералните обвинители можеле да ги обвинат двајцата ученици – водачи за криминал од омраза што довело до убиство, пред федерален суд. Поротата ја отфрлила одбраната „само тепачка“ и ги осудила обајцата за убиство како криминал од омраза. Биле осудени на затворски казни од девет години. Пресудите и казните биле потврдени од повисокиот суд.

Коментар: Предметот истакнува вообичаена тема во случаите на криминал од омраза во кои жртвите често доаѓаат од маргинализирани заедници. Важно е да се препознае улогата што независните владини институции може да ја одиграат во вршењето надзор над контроверзни предмети. Исто така, се истакнуваат вообичаените стратегии на одбраната што го наведуваат алкохолот или аргументот „само обична тепачка“ за да го минимизираат однесувањето што имало катастрофални последици.

Извори:

<http://www.nytimes.com/2010/10/15/us/15scranton.html?_r=2>

<<http://www.nytimes.com/2010/10/15/us/15scranton.html? r=2>>

<<http://www.pennlive.com/midstate/index.ssf/2012/06/>>

“Моите зборови не се расистички”

Обвинетите понекогаш ја одрекуваат мотивација на пристрасност тврдејќи дека зборовите што ги употребиле се едноставни фактографски искази, а не се сами по себе навредливи. Голем број зборови може да се користат и на фактографски и на навредлив начин. На пример, зборот „имигрант“ или „Циган“ може да се користат на начини што не се намерно навредливи. Сепак, доколку тие зборови се користат во непријателски контекст, на пример во тек на кавга или во графит, јасно е дека не се користени како изјави за фактите, туку на расистички или ксенофобен начин.

Обвинетите може, исто така, да тврдат дека нивните зборови немале намера да бидат навредливи и дека немаат никакви негативни чувства кон групата кон која припаѓа жртвата. Целосниот контекст на настаните, вклучувајќи и други изјави дадени во тек на инцидентот, обично ја обезбедуваат севкупноста на доказите што може да придонесат тврдењата на обвинетиот да се помалку уверливи.

Истите аргументи може да се применат и на симболи. На пример, симбол на национална или верска гордост не може сам по себе да биде репрезент на омраза. Сепак, ако одреден симбол се стави на куќата на мигрант, заедно со други неонацистички симболи или изјави што му велат на мигрантот „да си оди“, тогаш националистичкиот симбол дава дополнителни докази за националистичката идеологија и мотивацијата на пристрасност на сторителот.

Врските на обвинетиот

Фактот дека обвинетиот има врски со луѓе од слично потекло како жртвата не ги исклучува автоматски пристрасноста и предрасудата како мотивација за неговото (или нејзино) криминално однесување во предметниот случај. Пристрасноста и предрасудата се комплексни феномени. Многу често, луѓето полни со предрасуди познаваат луѓе од групи на кои не им веруваат и тие луѓе им се допаѓаат, но гледаат на нив како исклучок, а не како негација на своите стереотипи. Важно е да се процени однесувањето на обвинетиот во рамки на инцидентот за кој е обвинет, за да се процени пристрасноста и предрасудата на конкретна постапка.

Пример од праксата

Разгледување на однесувањето, а не изговорите на обвинетиот

Жртвата и тројца нејзини пријатели чекале такси откако завршиле со своите смени доцна ноќе во Барнаби, Канада. Жртвата била единствен Афро-Канаѓанец во групата; другите биле белци. Додека чекале, поминал постар автомобил, за што жртвата прокоментирала.

Автомобилот запрел зад аголот, а возачот и совозачот излегле и започнале да ѝ дофрлаат на жртвата како што ѝ се приближувале. Жртвата не ги познавала. Совозачот носел шише од пиво. Возачот носел триесет сантиметри долга метална шипка сокриена зад подлактицата. Возачот и совозачот разлутено дофрлале расистички навреди кон жртвата. Жртвата рекла дека не бара неволји. Совозачот ѝ плукнал во лице на жртвата, а возачот ја удрил жртвата по чело со металната шипка. Жртвата паднала наназад на земја и потоа станала. Совозачот го фрлил пивското шише кон жртвата, но промашил. Совозачот никогаш не бил идентификуван. Возачот се заканил кон семејството на жртвата, ги повторил одново истите расистички навреди што претходно ги употребил.

За раната на жртвата биле потребни 23 шевови и месеци додека да зарасне и сè до времето на судењето тој страдал од мигрени. Одбраната понудила докази дека обвинетиот возач имал проблематична семејна историја; имал и лични проблеми со алкохол и дрога; претходно не покажувал расистички ставови, а еден од неговите пријатели бил Афро-Канаѓанец кој никогаш не чул од него расистички коментар. Експерт на одбраната сведочел дека однесувањето на обвинетиот можело да се објасни без расистичка мотивација. Сепак, врз основа на севкупноста на доказите, судијата го осудил возачот за дело мотивирано од омраза и досудил казна од девет месеци затвор и три години условна казна.

Коментар: Канадските одредби за криминалот од омраза предвидуваат отежнувачка околност што им овозможува на судовите да ги земат предвид „доказите дека делото било мотивирано од пристрасност, предрасуда или омраза“, врз основа на листа на заштитени карактеристики. Судовите ова го толкуваат со значење дека одредбата за казнување на криминалот од омраза може да биде земена предвид кога делото е мотивирано, целосно или делумно, од пристрасност, предрасуда или омраза. Согласно таквото размислување, судијата заклучил дека обвинителските докази за расните навреди користени во тек

на инцидентот за кој не постоел друг очигледен мотив покажуваат дека сторителот бил, целосно или делумно, мотивиран од пристрасност, предрасуда или омраза врз основа на расата или бојата на жртвата.

Извор: <http://www.ag.gov.bc.ca/prosecution-service/pdf/EndHateCrimes_booklet.pdf>

Обвинетиот е со иста припадност како жртвата

Ваквото тврдење типично се користи во случаи кога обвинетиот зема на мета поединец од истата раса или вероисповест. На пример, поединец може да земе на мета некого од сопствената раса или вероисповест зашто се дружи со луѓе од поинаква раса или религија. Бидејќи повеќето закони за криминалот од омраза се базирани на мотивацијата на пристрасност, а не на стварната припадност на жртвата кон конкретна група, ваквите случаи може да се гонат како криминал од омраза.

Сепак, доколку законот применува модел на дискриминаторна селекција, тогаш обвинителот мора да утврди дали обвинетиот ја одбрал жртвата врз основа на заштитена карактеристика (на пример, етничка припадност). Оттука, докажувањето на криминал од омраза не бара нужно непријателство, ниту пак бара жртвата да е реален припадник на групата. Сè што се бара е обвинетиот да бил мотивиран од пристрасност против одредена група и да го земал лицето или имотот на мета поради таа пристрасност.

3.6 ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА ВО ПРЕДМЕТИ СО КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА

Во јурисдикциите каде правото за криминал од омраза содржи одредба за заострување на казната, а одмерувањето на казната и утврдувањето на вината се одделни фази од постапката, судија може да одбие да казни врз основа на мотивација на пристрасност., доколку елементот на пристрасност не бил вклучен во доказните материјали во тек на фазата на судење. Слично, во случај на спогодба со признавање на вината, мотивацијата мора да биде вклучена во прифатените факти за да може да се примени заострувањето на казната.

Во јурисдикциите каде законите за криминалот од омраза се користат ретко, за обвинителите може да е корисно да се погрижат досието на предметот да содржи јасна анализа на тоа зошто при одмерувањето на казната треба да се земе предвид мотивот на пристрасност, вклучувајќи референци кон меѓународните стандарди наведени во Дел 2.7.

3.6.1 Ресџитиуџија и нагомесџ

Во бројни јурисдикции, судот може да нареди во фазата на одмерување на казната жртвата да добие финансиска рестиџија. За ова се потребни докази за претрпените трошоци како резултат на кривичното дело (како што се здравствена заштита, патување до судот, поправка на оштетениот имот или облека). Наредбите за надомест овозможуваат од обвинетиот да се наплатат пари како признавање на страдањето на жртвата. Обично ова не е голем износ, но е нешто на што обвинителите треба да ги потсетуваат судовите секогаш кога е соодветно.

Доколку обвинителот има намера да бара финансиска рестиџија, жртвата треба да биде информирана навремено, за да ги чува сметкопотврдите од сите трошоци претрпени како резултат од криминалот и да ги поднесе до соодветниот орган.

3.6.2 Друѓи наредби

Покрај соодветните казни што се одмеруваат, обвинителите може да сакаат да размислат и за расположливите мерки за заштита на жртвата и заедницата, како дел од условите за казнување. На пример, доколку обвинетиот зел на мета џамија, обвинителот може да земе предвид барање да се издаде наредба дека обвинетиот не смее да се приближи поблиску од некое минимално растојание од секоја џамија или центар на исламската заедница.

Како општо правило, потребите на жртвата треба да се земат предвид кога се предлага казна. Жртвата може, на пример, да не сака да се сретне со сторителот или да прими ништо од него, вклучувајќи рестиџија или надомест како дел од одмерувањето на казната.

3.6.3 Посџајување со малолетници

Постапувањето по кривични дела сторени од омраза извршени од малолетници може да е потешко отколку кога тие се извршени од возрасни. Иако пристапот кон малолетниците во правосудниот систем има широки варијации во различни јурисдикции, секогаш е поинаков од оној за ворасните. Заострените казни поврзани со криминалот од омраза, доколку се предвидени, може да не се соодветни во ваквите случаи. Наместо тоа, работењето со младите престапници може да даде можност да се одговори на нивните пристрасности. Сепак, имајќи ја на ум ескалирачката природа на криминалот од омраза, обвинителот мора да донесе мошне важна одлука во врска со тоа како да се постапува со малолетници што ќе извршат вакви дела. Наместо да ги отфрли ваквите случаи како „само“ детско насилништво, важно е да се осигура дека се преземаат чекори за да обезбеди соодветна рехабилитација.

литација и да постои некој елемент на признавање дека криминалот и мотивацијата на пристрасност се неприфатливи.

ГЛАВА ЧЕТИРИ

ПОЛИТИКИ И ПРОЦЕДУРИ

Иако одделни обвинители може да имаат вештини и познавања да постапуваат по криминалот од омраза во сопствените законски рамки, политиките спроведувани на локално, регионално и национално ниво што нудат насоки, експертиза и структури за поддршка на обвинителствата може да имаат долгорочни ефекти за да се подобри постапувањето по криминалот од омраза.

Оваа глава истакнува некои добри практики спроведени од обвинителските органи и власти во регионот на ОБСЕ што се насочени кон градење капацитети на обвинителите и на поширокиот правосуден систем да одговори на криминалот од омраза и да го превенира.

4.1 СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ НАСОКИ И ОБУКА

Едно од клучните нешта за истражување и гонење на криминалот од омраза е учењето како да се препознаат и разберат заедничките искуства на дискриминација што ги споделуваат голем дел од таргетираниите заедници. Иако има некои заеднички типови криминал од омраза ширум различни земји од регионот на ОБСЕ, локалната историја и социјалниот состав може да придонесат за појава на специфични прашања на локално ниво, особено во однос на типовите групи или имот што се најчесто на мета. Оттука, многу држави имаат разработено специјализирани писмени политики и придружна обука за да им помогнат на полицијата, истражителите и да ги разберат и идентификуваат потенцијалните случаи на криминал од омраза.

ODIHR ја има изготвено програмата за Обука за обвинителите и криминалот од омраза (РАНСТ) што го надополнува овој водич и што може

да се спроведе во соработка со земја-членка за да се вградат и релевантните локални закони и прашања⁶⁴.

Писмени насоки за обвинителите

Обвинителството на Круната за Англија и Велс во Обединетото Кралство (CPS) има изготвено пишани насоки за своите обвинители за гонење на криминалот од омраза. Овие насоки се сметаат за клучен опис за донесување одлуки и процедури за тоа како се постапува по предметите на криминал од омраза и за тоа што може жртвите да очекуваат од процесот. CPS ги објавува овие информации на својот веб-сајт, согласно својата посветеност кон транспарентни процедури за постапување по предмети.

CPS има специфични насоки наменети за различни типови криминалот од омраза, вклучувајќи расистички и верски криминал од омраза (http://www.cps.gov.uk/legal/p_to_r/racist_and_religious_crime/), хомофобен и трансфобен криминал од омраза (http://www.cps.gov.uk/publications/docs/htc_guidance.pdf) и криминалот од омраза во врска со попреченост (http://www.cps.gov.uk/publications/docs/disability_hate_crime_guidance.pdf). Иако овие документи се во крајна линија осмислени за да ѝ помогнат на јавноста да разбере како се гонат предметите со криминал од омраза тие, исто така, ја поставуваат обвинителската политика што обвинителите се обврзани да ја следат.

Зајакнување на обвинителските вештини и познавање на криминалот од омраза преку обука: Служба за односи со заедницата во Министерството за правда на САД

Во 2009, во САД беше донесено ново федерално законодавство за криминалот од омраза коешто ја прошири и поедностави федералната јурисдикција и, за првпат, препозна определни видови насилни акти насочени кон поединци поради нивната реална или перципирана сексуална ориентација или родов идентитет како федерален криминал од омраза. Како дел од ова законодавство, Конгресот овласти агенција во рамки на Министерството за правда на САД (агенцијата одговорна за федералните обвиненија) да развие капацитети за подобро одговарање и превенција на криминалот од омраза.

Службата за односи со заедницата (CRS) е неизвршна и необвинителска компонента на Министерството за правда на САД, првично формирана како дел од Законот за граѓански права од

64 Види го описот на програмата ПАХСТ, <<http://www.osce.org/ODIHR/pahct>>.

1964 за да помогне со посредување во заедниците околу прашања поврзани со расната дискриминација. Таа фокусира голем дел од својата работа на обука и конференции за криминалот од омраза, работејќи со јавните обвинители во повеќе области, за да одржуваат самити и конференции за криминалот од омраза каде разменуваат информации и најдобри практики, дискутираат за правата на жртвите и нудат обука за локалните органи за спроведување на законот и за обвинителите. Таа спроведува дводневна програма за обука што на државните и локалните органи на редот им нуди вештини и знаења од клучна важност за одговарање на криминалот од омраза. Програмата е осмислена за учесниците добро да се запознаат со најдобрите практики за идентификување, истражување и гонење на криминалот од омраза. Програмата, исто така, ги опфаќа делотворните стратегии за подигање на свеста на јавноста за криминалот од омраза и неговото значење.

Извор: <<http://www.justice.gov/crs/about-crs.htm>>

Обвинителските органи обично ги користат алатките што им помагаат во своето работење да ги вградат родовите аспекти. Ваквата родова перспектива може да се вклучи како дел од генералните насоки за обвинителите. Во крајна линија, сепак, со цел да се обезбеди дека родот делотворно се зема предвид, секој обвинител ќе треба да го препознае и разбере прашањето и соодветно да преземе постапки.

4.2 СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ ЕДИНИЦИ

Некои обвинителски органи развиваат кадар од специјалисти како средство за одговор на видовите криминал што е особено тешко да се детектираат и гонат, а кои имаат особено сериозни последици врз жртвите и општеството. На пример, голем број јурисдикции имаат специјализирани единици за домашно насилство, злоупотреба на деца или трговија со луѓе. Оваа концентрација на експертиза им дозволува на органите да ги максимизираат своите ресурси и знаење. Обвинителските органи имаат распоредено специјализирани обвинители за криминалот од омраза било како дел од одделни единици за криминал од омраза или како фокусни точки во нивните региони. На пример, холандското обвинителство за дискриминација и криминал од омраза и Службата за дискриминација на Јавното обвинителство на Барселона имаат специјализирани канцеларии што можат било директно да ги гонат предметите со криминалот од омраза, било да даваат поддршка на обвинителите. Овие единици исто така тесно соработуваат со полицијата.

Служба за криминал од омраза и дискриминација во Канцеларијата на обвинителот на провинцијата Барселона

Во октомври 2009, Канцеларијата на обвинителот на провинцијата Барселона отвори специјализирана Служба за криминал од омраза и дискриминација. Службата е задолжена за координација на постапувањето по предметите на криминал од омраза и дискриминација – кои се криминализирани согласно шпанскиот кривичен законик – било со нудење помош на обвинителите што постапуваат пред судот, или со директно постапување по комплексните случаи.

Во 2010, на Канцеларијата ѝ бил назначен координатор со полно работно време и иницирано е издавање на Протокол за „постапката за кривични дела мотивирани од омраза или дискриминација“, што ги инструктира полициските службеници како да го идентификуваат и документираат криминалот од омраза, препорачува полициските службеници да ја информираат Службата за случаите на криминал од омраза и се грижи жртвите, доколку е потребно, да добијат соодветно упатување кон други служби.

По овој успешен модел, од почетокот на 2013 се воведени слични служби надлежни за криминалот од омраза и дискриминација и за воспоставување контакт-точки во сите провинциски обвинителства на Шпанија (50). Активностите на овие канцеларии се координирани од национален делегат именуван од страна на државниот јавен обвинител.

На овој начин, Обвинителството се обидува да ја направи покоherentна борбата против криминалот од омраза ширум Шпанија, преку:

- воспоставување заеднички критериуми за толкување на кривичниот законик;
- координирање на истрагите и активностите;
- соработка со полициските сили и други агенти на повеќе нивоа; и
- подобрување на документирањето и објавувањето статистика за судски постапки.

Извор: Излагање на националната контакт-точка на Шпанија за борба против криминалот од омраза за публикацијата на ODIHR – Криминалот од омраза во регионот на ОБСЕ: Инцидентите и одговори – Годишни извештаи за 2009-2013.

4.3 КАМПАЊИ ЗА ПОДИГАЊЕ НА ЈАВНАТА СВЕСТ И ЗА ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРУПИТЕ ВО ЗАЕДНИЦАТА И СО ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Јавниот ангажман ја јакне довербата на јавноста. Обвинителите не треба да чекаат на впечатлив и високо-популаризиран предмет на криминал од омраза за да почнат да градат контакти со заедницата. Редовната комуникација и консултации со групи во заедницата може да даде позитивни резултати со тоа што ќе ја подобри подготвеноста на жртвите и сведоците да соработуваат со органите на прогонот и да го зголемат разбирањето на она што се случува во заедницата. Овие контакти можат, исто така, да обезбедат дека при растечки тензии меѓу заедниците полицијата ќе може подобро да ја смири ситуацијата и да знае кога да го зголеми присуството на полицијата за да одговори на загриженоста на заедницата.

Можни активности на поврзување со заедницата во кои може да учествуваат обвинителите се и:

- организирање состаноци со различни групи и службеници на системот на кривичната правда за да се дискутира за тековните прашања во заедницата и да се добиваат ажурни информации согласно соодвените правила на законските процедури;
- делување како јавни амбасадори со држење јавни говори за криминалот од омраза, вклучително и во училиштата, црквите и центрите на заедниците, и
- изготвување материјали за развивање на свеста за криминалот од омраза.

Работа на ODIHR со мисиите на ОБСЕ за подготовка на брошури за разбирање на криминалот од омраза

Од 2010, ODIHR работи со локалните канцеларии на ОБСЕ во Југоисточна Европа за да изготви брошури за подигање на свеста за криминалот од омраза, за да се дистрибуираат низ локалните заедници. Публикациите се стремат да помогнат на полицијата, обвинителите, судиите, законодавците, локалните власти и организациите на граѓанското општество подобро да го разберат проблемот со криминалот од омраза. Овие брошури содржат и општи информации за криминалот од омраза, како и примери на локални случаи и законодавство, а се изготвуваат на локалните јазици. До денес се изготвени публикации во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Босна и Херцеговина, со Мисијата на ОБСЕ на Косово, со Мисијата на ОБСЕ во Скопје и Канцеларијата на ОБСЕ во Албанија.

За повеќе информации погледнете:

- Мисија на ОБСЕ во Босна и Херцеговина:

<http://www.osce.org/ODIHR/104165>

- Канцеларијата на ОБСЕ во Албанија

<http://www.osce.org/ODIHR/104164>

- Мисијата на ОБСЕ на Косово <http://www.osce.org/ODIHR/104166>

- Мисијата на ОБСЕ во Скопје: <http://www.osce.org/ODIHR/104168>

Ангажманот со заедниците исто така значи грижа тие да се информирани за нивните права и законската заштита. Многу жртви претпоставуваат дека органите на прогонот нема сериозно да ги третираат предметите на криминал од пристрасност, особено оние кривични дела што се помалку сериозни и што не резултираат со тешки повреди или имотна штета. Подигањето на јавната свест за криминалот од омраза може да поттикне повеќе жртви да се пријават, јавноста подобро да знае дека ваквиот криминал постои и дека мора да се води борба против нив и кон потенцијалните сторители да се испрати порака дека на овие кривични дела им се посветува сериозно внимание.

Во алатките за комуникација што обвинителите можат да ги изготват за да ја информираат јавноста спаѓаат и брошури или информативни веб-сајтови за криминалот од омраза осмислени за локалната заедница, информации за тоа како да се пријавува криминалот од омраза на веб-сајтовите на обвинителствата и линкови кон меѓународни стандарди и постапки за гонење достапни онлајн, доколку постојат.

Работа со заедниците: Служба за односи со заедницата во Министерството за правда на САД

Како дел од својот мандат, Службата за односи со заедницата (CRS) ја потпомага соработката меѓу граѓанското општество и владините службеници во одговарање и превенција на криминалот од омраза. Граѓанското општество се смета за важен партнер во одговор на криминалните манифестации на дискриминација. CRS ги користи принципите „едуцирај, комуницирај, помири, посредувај и потпомагај“ како насоки во своето работење.

Поконкретно:

- CRS им помага на странките што тоа го сакаат и ги испитува можностите да разработи и спроведе локални стратегии што може да им помогнат на органите на прогонот, локалните функционери, организациите за граѓански права и заинтересираните групи во заедницата да одговорат на наводите за криминал од омраза и да најдат начини да спречат идни инциденти.

- Државните и локалните органи на редот и лидери на заедниците може да контактираат со CRS за да побараат помош за подобрување на комуникацијата меѓу органите на прогонот и припадниците на заедницата во периодот по извршењето на криминал од омраза.
- CRS може да помогне да се олесни дијалогот меѓу органите на прогонот и припадниците на заедницата за да се зголеми меѓусебното разбирање за истражниот и обвинителскиот процес, како и за да се одговори на загриженоста на луѓето во заедницата.
- CRS ги подобрува механизмите за одговор на заедницата со развивање капацитет за превенирање на криминалот од омраза, особено преку давање услуги и програми, меѓу другото и за помирување, медијација, обука, техничка помош и други техники за намалување на тензијата.
- CRS може да ја запознае заедницата со претставници на агенции кои одговараат на криминалот од омраза, вклучувајќи ги федералните, државните и локалните службеници на органите за спроведување на законите, како и да ги информира за ресурсите на локалните власти.

Извор:

<<http://www.justice.gov/crs/pubs/hate-crimes-prevention-act.pdf>>

4.4 МЕДИУМСКИ СТРАТЕГИИ

Медиумите може да имаат позитивна или негативна улога врз перцепцијата на јавноста за тоа како се одговара на криминалот од омраза. Од оваа причина, обвинителствата понекогаш воспоставуваат протоколи за работа со медиуми во врска со тековните случаи. Иако главна грижа треба да биде заштитата на жртвата и нејзиното право на приватност, одржувањето на интегритетот на истрагата и почитување на правото на Обвинетиот на правично судење, координацијата со медиумите може да помогне да се обезбеди дека заедницата добива соодветни информации.

Една широко-распространета пракса што обвинителствата треба да ја одбегнуваат кога ја известуваат јавноста за статусот на предметот е од самиот почеток да ја исклучат можноста мотивацијата да е пристрасност. Властите понекогаш го одрекуваат постоењето на мотивација на пристрасност дури и пред да се приберат доказите, врз основа на уверувањето дека ова ќе ги смири потенцијалните тензии во заедницата. Проблемот со ваквиот пристап е што тој ретко успева; наместо тоа, тој ги остава жртвите и нивните заедници со впечаток дека истрагата нема темелно и делотворно да го испита мотивот. Од истите

причини, може да е опасно да се објавува дека станува збор за мотивација на пристрасност исклучиво врз основа на перцепцијата на жртвата или некој друг, пред најпрвин да се приберат докази што ќе го поткрепат елементот на пристрасност. Ова може да произведе не-реално покачени очекувања.

Во земјите каде криминалот од омраза често минува непријавен, што води до низок број гонења за криминал од омраза, властите можеби сакаат да им нагласат на медиумите дека зголемениот број гонења на криминалот од омраза е, всушност, позитивна индикација дека повеќе припадници на засегнатите заедници им веруваат на властите дека сериозно ќе постапуваат по нивните предмети.

Истакнување значајни гонења за криминал од омраза и осудителни пресуди на јавни веб-сајтови

Во Руската Федерација, државното јавно обвинителство ги истакнува значајните предмети во своите новински објави и редовно ги вклучува успешните примери на гонење за криминал од омраза. Јавниот веб-сајт содржи информации за предмети од регионални судови, со линкови до регионалните обвинителства.

Извор: <<http://genproc.gov.ru/>>

4.5 ПРИДОНЕС КОН ПРИБИРАЊЕТО ИНФОРМАЦИИ И СЛЕДЕЊЕТО И ЈАВНИТЕ ИЗВЕШТАИ

Прибирањето податоци за гонењата за криминал од омраза е важен начин да се следат делотворните обвиненија и да се врши следење на можните причини зошто некои гонења биле неуспешни. Земјите-членки на ОБСЕ имаат преземено обврска да прибираат податоци за криминалот од омраза и да ги направат тие информации јавно достапни, вклучително и преку годишниот извештај на ODIHR за *криминалојќи од омраза во региониј на ОБСЕ – Инцидентии и одговори*⁶⁵. Сеопфатните податоци ја зголемуваат способноста на властите подобро да ги разберат проблемите со криминалот од омраза и да ја следат делотворноста на програмите осмислени за да се одговори на нив. Сеопфатниот пристап опфаќа прибирање податоци и статистика за бројот на случаи пријавени на органите на прогонот, бројот на предмети по кои се постапувало и бројот на предмети што завршиле со осудителна пресуда. Расчленувањето на податоците по тип на криминал и мотивација на пристрасност може, исто така, да се покаже корисно во анализирањето на обрасците на криминалот од омраза.

⁶⁵ Види, на пример, Hate Crimes in the OSCE Region – Incidents and Responses: Annual Report for 2012 - Криминалот од омраза во регионот на ОБСЕ: Инциденти и одговори - Годишен извештај за 2012, ODIHR, op. cit., белешка 29. Од 2014, извештаите на ODIHR за криминалот од омраза се онлајн, на <<http://hatecrime.osce.org/>>.

Годишен извештај за постапување по предмети за криминал од омраза од Обвинителството на Круната за Обединетото Кралство и изјави за медиумите

Во октомври 2012, Обвинителството на Круната за Обединетото Кралство (CPS) го објави својот петти годишен извештај „Криминал од омраза и криминал против стари лица“ што ги опфаќа гонењата меѓу 2011 и 2012. Извештајот ги испитува статистиките за успешно гонет криминал од омраза, вклучувајќи статистики за расно- и верски мотивираниот криминал од омраза, хомофобниот и трансфобниот криминал од омраза и криминалот од омраза поради попречености. Покрај статистиката, извештајот ги истакнува позитивните студии на предмет, научени лекции и спроведени програми за подобрување на обвинителскиот одговор на криминалот од омраза.

Како дел од својата стратегија за работа со медиумите CPS го користи објавувањето на извештајот за да ги истакне датумите и бројните податоци така што со тоа ќе ја едуцира јавноста. На пример, кога извештајот на CPS за 2012 покажа намалување на бројот на гонења за криминал од омраза, тоа нагласи дека намалувањето не е позитивно, зашто го отсликува фактот дека жртвите се повлекуваат од предметите, наместо да останат и натаму вклучени во процесот на кривична правда.

Извори:

http://www.report-it.org.uk/files/cps_hate_crime_report_2012.pdf

<http://www.independent.co.uk/news/uk/crime/hatecrime-cases-failing-in-court-says-cps-8215804.html>

Обвинителствата може да работат на развивање збирки на податоци за документирање на криминалот од омраза, како и соработка со други владини агенции за да се развие кохезивен и конзистентен пристап кон прибирањето податоци, од страна на сите релевантни агенции. Бидејќи многу држави веќе водат некој вид статистика за криминалот од омраза, голем дел од овие постапки може да се адаптираат и подесат кон спецификите на обвинителското постапување по предмет на криминал од омраза⁶⁶.

66 Публикацијата на ODIHR, Hate Crime Data Collection and Monitoring Mechanisms: a Practical Guide – Механизми за прибирање податоци и мониторинг на криминалот од омраза: Практичен водич, дава детален пристап кон воспоставувањето делотворен национален систем за прибирање податоци за криминалот од омраза, Hate Crime Data Collection and Monitoring Mechanisms: a Practical Guide (Варшава: ODIHR, 2014).

Хрватски протокол за криминалот од омраза

Во јануари 2010, Хрватска вовеле меѓусекторска работна група за криминалот од омраза, координирана од Канцеларијата за човекови права и права на националните малцинства. Како дел од своето работење, работната група била вклучена во воведувањето сеопфатни амандмани во законодавството за криминалот од омраза, што потоа беа усвоени во 2011 како дел од ревизијата на Кривичниот законик. Понатаму, работната група создаде меѓуресорски деловнички протокол за случаи на криминал од омраза, усвоен од Владата во април 2011. Извадоците што се однесуваат на обвинителите се претставени подолу, а на обвинителите им се укажува да дадат приоритет на предметите за криминал од омраза, да се погрижат тие да се соодветно документирани и следени низ системот на кривична правда и да се погрижат дека на жртвите им е обезбедена соодветна поддршка.

Член 8.

Во прашањата поврзани со криминалот од омраза, судските органи (кривични и прекршочни судови, односно обвинителството) треба да делуваат итно и со посебно внимание.

Член 9.

Судските органи ги означуваат предметите поврзани со криминал од омраза на специфичен начин.

Судските органи водат документација за криминалот од омраза и ја поднесуваат до Министерството за правда.

Член 10.

По поднесување на обвинението, Обвинителството треба да постапува во согласност со обврските што произлегуваат од интерните прописи на Јавното обвинителство на Република Хрватска во поглед на предметите за криминал од омраза.

Член 11.

Бидејќи Кривичниот законик го дефинира концептот на криминалот од омраза, Јавното обвинителство води документација за сите предмети во кои омразата, од причините наведени во Член 89 § 36 од Кривичниот законик, претставува мотив за делото.

Како орган надлежен за водење специјална документација за криминалот од омраза, Јавното обвинителство ги прибира следниве информации:

- Број на предмети, број на осомничени и индикација на кривичното дело;
- Одлуката на обвинителството; и
- Правосилната пресуда.

Член 12.

Во тек на судската постапка, треба да се преземат мерки за заштита на физичкиот интегритет на жртвата и да се спречи нејзина или негова натамошна виктимизација. Во заштитата на жртви и сведоци во судски постапки треба да се вклучени одделенија за давање поддршка на жртви и сведоци .

Извор: Канцеларија за човекови права на Владата на Република Хрватска, Работна група за следење на криминалот од омраза

4.6 СОСТАВУВАЊЕ НА СЛОЖУВАЛКАТА: СЕОПФАТЕН ПРИСТАП ВО БОРБАТА ПРОТИВ КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА

Поединечните чекори опишани во претходните поглавја ќе имаат позначајни ефекти врз превенцијата и одговорот на криминалот од омраза доколку тие се преземаат истовремено. Тие треба да претставуваат делчиња од севкупна стратегија за борба против криминалот од омраза што ги вклучува полицијата, обвинителите и граѓанското општество, и што опфаќа подигање на свеста, комуникација со јавноста, професионална обука и мониторинг. Иако независното судство можеби не може да учествува во ваква официјална стратегија, институтите за обука на судии може да се поттикнат да го вклучат криминалот од омраза како дел од нивните програми и во судството да поттикнуваат дискусија за пристапите за одмерување казни.

Шведска: Меѓусекторски стратегии и развој на вештини за одговор на криминалот од омраза

Секторот за полиција на Стокхолм од 2007 наваму презел бројни иницијативи за развој на капацитети на сите актери во спроведувањето на законите за одговор на криминалот од омраза, вклучително преку соработка со обвинителите.

- **Обука:** Сите службеници што работат на теренот и други што доаѓаат во контакт со криминалот од омраза, вклучу-

вајќи ги диспечерите од дежурниот центар и службениците на пријавница добиваат обука за одговор на криминалот од омраза.

- **Картичка за постапување:** Картичка со стандардната оперативна процедура се издава на сите службеници, наведувајќи ги индикаторите на пристрасност и чекорите да се идентификува криминалот од омраза и да се одговори на него.
- **Специјализирани полициски единици за криминалот од омраза:** Именувани се лица за контакт во сите полициски реони на Стокхолм, па тие се одговорни за разработка на работни методи и координација на истрагите за криминалот од омраза и обука во секторот.
- **Полиција во заедницата:** Во секој од четирите полициски реони на Стокхолм има офицер назначен како „полициски службеник за криминалот од омраза“. Покрај своите одговорности, полицискиот службеник за криминалот од омраза има одговорност и за активно барање и работење со врски во заедницата за да поттикне известување за криминалот од омраза, а работи и со училиштата.
- **Обвинител назначен на единицата за криминал од омраза:** Посебно назначен обвинител тесно соработува со полициските истражители на разработката на методи за тоа како да се проценат и истражуваат криминалот од омраза за тоа да доведе до успешно гонење.
- **Изработка на полициска веб- страна со информации за криминалот од омраза:** Веб-сајтот дава јавни информации и контакти, со цел да се зголеми пријавувањето на криминалот од омраза.

Извор: Презентација на шведската национална контакт-точка за борба против криминалот од омраза за публикацијата на ODHR *Криминалот од омраза во региони на ОБСЕ: Инциденти и одговори*, годишни извештаи од 2009 до 2012

Анекс 1: Програми и ресурси на ОДИНР за борба со криминалот од омраза

Обука за криминал од омраза:

- ПАНСТ (Prosecutors and Hate Crimes Training – Обука за обвинители и криминал од омраза): Програмата на ОДИНР за обука на обвинители е осмислена за да ги подобри вештините на обвинителите за разбирање, истражување и гонење на криминалот од омраза. Секоја сесија за обука е осмислена по мерка, според специфичните потреби и грижи на професионалците од правната сфера во конкретна земја-членка на ОБСЕ и содржи студии на случај и законодавство за криминал од омраза од целната јурисдикција. Програмата за обука се реализира на локалниот јазик и може да биде интегрирана во пошироката наставна програма на академијата за обука на судии или јавни обвинители. За повеќе информации, види <http://www.osce.org/odihr/pahct>.
- ТАНСЛЕ (Training against Hate Crimes for Law Enforcement - Обука против криминал од омраза за органите за спроведување на законот): Програмата на ОДИНР's за обука за органите за спроведување на законот е осмислена за да ги подобри вештините на полицијата за препознавање, разбирање и истрага на криминалот од омраза, за делотворна интеракција со заедниците – жртви и за градење доверба на јавноста и соработка со други органи за спроведување на законот. За повеќе информации, види <http://www.osce.org/odihr/tahcle>.
- Обука за криминал од омраза за организации од граѓанското општество: ОДИНР помага да се подигне свеста за криминалот од омраза кај граѓанското општество и меѓународните организации со тоа што нуди информации за карактеристиките на криминалот од омраза и последиците од криминалот од омраза врз стабилноста и безбедноста на заедницата, како и со поддршка на заложбите на граѓанското општество да го следи и пријавува криминалот од омраза. Канцеларијата, исто така, ги поддржува напорите на организациите од граѓанското општество да си подадат рака и да се поврзат со заедниците и ги негува врските меѓу групите од заедницата и органите за спроведување на законот, за жртвите да чувствуваат доверба да ги пријават криминалот. Конечно, ОДИНР помага на граѓанското општество да се залага за подобри закони за криминал од омраза.

Пријавување на криминал од омраза:

- Веб- страна за пријавување криминал од омраза:
<http://hatecrime.osce.org/>
- криминал од омраза во регионот на ОБСЕ: инциденти и одговори – годишни извештаи (достапна и на веб-сајтот на ODIHR за пријавување криминал од омраза):
 - Годишен извештај за 2012: <http://tandis.odihhr.pl/hcr2012/>
 - Годишен извештај за 2011: <http://tandis.odihhr.pl/hcr2011/>
 - Годишен извештај за 2010: <http://tandis.odihhr.pl/hcr2010/>

Други публикации за криминал од омраза:

- Закони за криминал од омраза: Практичен водич:
<http://www.osce.org/odihhr/36426>
- Криминал од омраза, прибирање податоци и механизми за мониторинг: Практичен водич:
<http://www.osce.org/odihhr/datacollectionguide>
- Постапување по криминал од омраза – Практичен водич:
<http://www.osce.org/odihhr/prosecutorsguide>
- Превенција и одговор на криминал од омраза: Ресурсен водич за НВОи во регионот на ОБСЕ: <http://www.osce.org/odihhr/39821>

Регионални прирачници:

- Разбирање на криминалот од омраза: Прирачник за Босна и Херцеговина: <http://www.osce.org/odihhr/104165>
- Разбирање на криминалот од омраза: Прирачник (Издание на Скопје): <http://www.osce.org/odihhr/104168>
- Разбирање на криминалот од омраза: Прирачник (Издание на Косово): <http://www.osce.org/odihhr/104166>
- Разбирање на криминалот од омраза: Прирачник за Албанија: <http://www.osce.org/odihhr/104164>

Заложби за едукација и превенција:

- Наставни материјали за борба против антисемитизмот
<http://www.osce.org/odihhr/73714?download=true>
- Наставни материјали за борба против антисемитизмот – Дел 1: Антисемитизмот во Европа до 1945
<http://www.osce.org/odihhr/24567>
- Насоки за едукатори за спротивставување на нетолеранцијата и дискриминацијата против муслиманите: Одговор на исламофобијата преку едукација во училищата
<http://www.osce.org/odihhr/84495>

Анекс 2: Одлуки на Министерскиот совет на ОБСЕ во врска со криминал од омраза

Земјите – членки се обврзаа:

- “да прибираат, чуваат и објавуваат веродостојни податоци и доволно детална статистика за криминалот од омраза и насилните манифестации на нетолеранција, вклучувајќи го бројот на случаи пријавени на органите на прогон, бројот на оние по кои е постапувано и досудените казни. Кога законите за заштита на податоците ги ограничуваат збирките со податоци за жртвите, државите треба да размислат за методи за прибирање податоци во согласност со таквите закони” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да донесат, кога е соодветно, специфични, наменски закони за борба против криминалот од омраза, што ќе пропишуваат делотворни казни што ќе водат сметка за сериозноста за ваквиот криминал” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да преземат соодветни мерки да ги охрабрат жртвите да пријавуваат криминал од омраза, препознавајќи дека нецелосното пријавување на криминалот од омраза ги спречува државите да осмислат ефикасни политики. Во оваа смисла, ќе се истражат, како комплементарни мерки, методи за потпомагање на придонесот на граѓанското општество за борба против криминалот од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да воведат или и натаму да развијат професионална обука и активности за градење капацитети за органите на редот, обвинителството и судските службеници што се занимаваат со криминал од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “во соработка со релевантни актери, да истражат начини како на жртвите на криминал од омраза да им се понуди советување, правна и конзуларна помош, како и делотворен пристап до правдата” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “неодложно да го истражуваат криминалот од омраза и да осигураат дека мотивите на осудените се признаени и јавно осудени од страна на релевантните власти и политичкото лидерство” (Одлука на МС бр. 9/09);

- “да обезбедат соработка, доколку тоа е соодветно, на национално и меѓународно ниво, вклучително и со релевантните меѓународни тела и меѓу полициските сили, за борба против организирани криминал од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да направат напори за подигање на свеста и за едукација, особено со органите за спроведување на законот, насочени кон заедниците и групите од граѓанското општество што им помагаат на жртвите на криминал од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да номинираат, доколку досега го немаат тоа направено, национална контакт-точка за криминал од омраза за периодично да го известува ODIHR за веродостојни информации и статистика за криминалот од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да ја разгледаат можноста за користење на ресурсите изготвени од ODIHR во сферата на образование, обука и подигање на свеста, за да обезбеди сеопфатен пристап кон третманот на криминалот од омраза” (Одлука на МС бр. 9/09);
- “да ги повика земјите-членки да ги зголемат своите напори, во соработка со граѓанското општество, да се спротивстават на поттикнувањето на непосредно насилство и криминал од омраза, вклучително преку Интернет, во рамки на нивното национално законодавство, истовремено почитувајќи ја слободата на изразување, а истовремено потцртува дека треба целосно да се искористат можностите што ги нуди Интернет за промоција на демократијата, човековите права и едукацијата за толеранција” (Одлука на МС бр. 10/07);
- “да прибираат и чуваат веродостојни податоци и статистика за криминал од омраза и инциденти, за да ги обучат релевантните службеници на органите за спроведување на законите и да ја зајакне соработката со граѓанското општество” (Одлука на МС бр. 10/07);
- “да прибираат и чуваат веродостојни податоци и статистики за криминалот од омраза што се клучни за делотворно формулирање политики и соодветна распределба на ресурси во спротивставувањето на инциденти мотивирани од омраза” (Одлука на МС бр. 13/06);
- “да го потпомогнат градењето капацитети на граѓанското општество да придонесе во мониторингот и пријавувањето на инциденти мотивирани од омраза и да им помогне на жртвите на криминал од омраза” (Одлука на МС бр. 13/06);
- “да го промовираат градењето капацитети на органите за спроведување на законот преку обука и развој на упатства за најделотворните и најсоодветните начини да се одговори на криминалот мотивиран од предрасуди, да се зголеми позитивната интеракција меѓу полицијата и жртвите и да се охрабри пријавувањето на криминал од омраза од страна на жртвите– на пример, обука за службениците што се во директен контакт со населението, спроведување програми за поврзување за да се подобри врската меѓу полицијата и

јавноста и обука за упатување на жртвата кон помош и заштита” (Одлука на МС бр. 13/06);

- ♦ „да ги зајакнат напорите да прибираат и чуваат веродостојни информации и статистика за криминалот од омраза и за законодавството, периодично да го известуваат ОДИHR за ваквите информации и да ги објавуваат овие информации за јавноста и да размислат за користење на помошта на ОДИHR во оваа сфера и, во оваа смисла, да размислат за номинирање во ОДИHR национални контакт-точки за криминал од омраза” (Одлука на МС бр. 10/05);
- ♦ „да ги зајакнат напорите да обезбедат за јавните службеници, а особено за службениците на органите за спроведување на законите, соодветна обука за одговор и превенција на криминалот од омраза, и, во таа смисла, да размислат за основање програми што нудат ваква обука и да размислат за користење на експертизата на ОДИHR во оваа сфера и за размена на најдобрите практики” (Одлука на МС бр. 10/05);
- ♦ „доследно и недвосмислено да зборуваат против актите и манифестациите на омраза, особено во политички дискурс” (Одлука на МС бр. 10/05);
- ♦ „да се борат против криминалот од омраза што може да се потпалува со расистичка, ксенофобична и антисемитска пропаганда во медиумите и на Интернет и соодветно јавно да го осудат ваквиот криминал кога тој ќе се случи” (Одлука на МС бр. 12/04);
- ♦ „јавно да ги осудат, на соодветно ниво и на соодветен начин, насилните акти мотивирани од дискриминација и нетолеранција” (Одлука на МС бр. 4/03);
- ♦ „да донесат или зајакнат, каде што е потребно, законодавство и мерки на политиките со кои ќе одговорот на дискриминацијата и криминалот мотивиран од пристрасност против Ромите и Синти ” (Одлука на МС бр. 4/13);
- ♦ „да градат капацитет на органите за спроведување на законите и нивниот персонал за идентификување, прибирање податоци, истражување и гонење на криминал од омраза против Роми и Синти” (Одлука на МС бр. 4/13).

ОДИНР е задолжен:

- „да ја истражува, во консултации со земјите-учеснички и во соработка со релевантните меѓународни организации и партнери од граѓанското општество, потенцијалната врска меѓу користењето Интернет и насилството мотивирано од пристрасност и штетата што тоа ја нанесува, како и евентуалните практични чекори што треба да се преземат” (Одлука на МС бр. 9/09);
- „внимателно да ги следи антисемитските инциденти“ и „инцидентите мотивирани од расизам, ксенофобија или сродна нетолеранција, вклучително и против муслимани“ и „да ги извести за своите наоди Постојаниот совет и Состанокот за имплементација на човечката димензија и овие наоди да ги објави за јавноста” (Одлука на МС бр. 12/04);
- „да продолжи со својата тесна соработка со други релевантни меѓувладини агенции и со граѓанското општество што работи во сферата на промоција на меѓусебното почитување и разбирање и борба против нетолеранцијата и дискриминацијата, вклучително преку прибирање податоци за криминалот од омраза ” (Одлука на МС бр. 13/06);
- „и натаму да служи како точка за прибирање информации и статистика за криминалот од омраза и релевантното законодавство на земјите – учеснички и да ги направи овие информации јавно достапни преку својот Информационен систем за толеранција и недискриминација (Tolerance and Non-Discrimination Information System) и својот извештај за Предизвиците и одговорите на инциденти мотивирани од омраза во регионот на ОБСЕ (Challenges and Responses to Hate-Motivated Incidents in the OSCE Region)” (Одлука на МС бр. 13/06);
- „да ја јакне, во рамки на постојните ресурси, својата функција на рано предупредување, за да препознава, пријавува и да ја јакне свеста за инциденти мотивирани од омраза и за трендовите и да дава препораки и помош на земјите-учеснички, по нивно барање, во областите каде се потребни поадекватни одговори” (Одлука на МС бр. 13/06).

Анекс 3: Листа на клучни меѓународни инструменти и судска пракса

Меѓународни и регионални спогодби за човекови права

- Универзалната декларација за човекови права:
<http://www.un.org/en/documents/udhr/>
- Меѓународниот пакт за граѓански и политички:
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>
- Конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација:
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>
- Конвенција за правата на лицата со попреченост:
<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>
- Европска конвенција за човекови права:
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Меѓународни документи

- Обединети нации, Комитет за човекови права, Генерален коментар 22:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.4&Lang=en
- Обединети нации, Комитет за човекови права, Генерален коментар 31:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.13&Lang=en
- Обединети нации, Комитет на CERD, Генерална препорака 31:
[http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=A%2f60%2f18\(SUPP\)&Lang=en](http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=A%2f60%2f18(SUPP)&Lang=en)
- Обединети нации, Комитет на CERD, Генерална препорака 34:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2fC%2fGC%2f34&Lang=en
- *Mahali Dawas and Yousef Shava v. Denmark*: Мислење на Комитетот на CERD согласно Член 14 од C E R D (осумдесетта седница): Комуникација бр. 46/2009 CERD/C/80/D/46/2009.
http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/jurisprudence/CERD-C-80-D-46-2009_en.pdf

- Борба против негативното стереотипизирање, стигматизација, дискриминација, поттикнување насилство и насилство врз лица врз основа на вероисповест или уверување, Резолуција на Генералното собрание на ОН А /RES/66/167.
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC /GEN/N11/468/84/PDF/ N1146884. pdf ?OpenElement>

Регионални документи

- Рамковна одлука на Советот на ЕУ 2008/913/ЈН А од 28 ноември 2008 за борба против одредени видови и изрази на расизам и ксенофобија, преку кривично право;
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:32:8:0055:0058:en:PDF>
- Директива 2012/29/EU на Европскиот Парламент и на Советот, од 25 октомври 2012 со која се утврдуваат минималните стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал и се заменува Рамковната одлука на Советот 2001/220/ЈНА;
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=en>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°1: Борба против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот и нетолеранцијата (1996) <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N1/Re- c01en.pdf>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°2: Специјализирани тела за борба против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот и нетолеранцијата на национално ниво (1997)
<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N2/Re- c02en.pdf>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°3: Борба против расизмот и нетолеранцијата против Ромите/Циганите(1998)
<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N3/Re- c03en.pdf>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°7 за националното законодавство за борба против расизмот и расната дискриминација (2002)
<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N7/ ecri03-8%20recommendation%20nr%207.pdf>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°8 за борба против расизмот додека трае борбата против тероризмот (2004)
<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N8/rec- ommendation N° 8 eng.pdf>
- Препорака на ECRI за генералните политики N°9 за борбата против антисемитизмот (2004) <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR /EN/ Recommendation N9/ Rec.09%20en.pdf>

- Препорака на ECRI за генералните политики N°11: Борба против расизмот и расната дискриминација при вршењето полициски должности (2007)
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR_/EN/Recommendation_N11/e-RPG%2011%20-%20A_4.pdf

Предмети пред Европскиот суд за човекови права

- Nachova and Others v. Bulgaria (2004)
<http://echr.ketse.com/doc/43577.98-43579.98-en-20040226/view/>
- Angelova and Illiev v. Bulgaria (2007)
<http://echr.ketse.com/doc/55523.00-en-20070726/view/>
- Šečić v. Croatia (2007)
<http://echr.ketse.com/doc/40116.02-en-20060615/view/>
- Milanović v. Serbia (2010)
<http://echr.ketse.com/doc/44614.07-en-20101214/view/>
- Stoica v. Romania (2008)
<http://echr.ketse.com/doc/42722.02-en-20080304/view/>

Анекс 4: МЕЃУНАРОДНО ЗДРУЖЕНИЕ НА ОБВИНИТЕЛИ

СТАНДАРДИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ОДГОВОРНОСТ И ИЗЈАВА ЗА СУШТЕСТВЕНИТЕ ДОЛЖНОСТИ И ПРАВА НА ОБВИНИТЕЛИТЕ, УСВОЕНА ОД МЕЃУНАРОДНОТО ЗДРУЖЕНИЕ НА ОБВИНИТЕЛИ НА 23 АПРИЛ 1999

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА целите на Меѓународното здружение на обвинители се изложени во Член 2.3 од неговиот Статут и меѓу нив се промовирањето на правично, делотворно, непристрасно и ефикасно постапување по кривичните дела и промоција на високи стандарди и принципи во остварувањето на кривичната правда;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА Обединетите Нации, на својот Осми конгрес за превенција на криминал и третман на сторители во Хавана, Куба, во 1990, усвоија Насоки за улогата на обвинителите;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА заедницата на нации ги декларираше правата и слободите на сите лица во Универзалната декларација за човековите права на Обединетите нации и во последователните меѓународни пактови, конвенции и други инструменти;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА јавноста треба да има доверба во интегритетот на системот на кривична правда;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА сите обвинители играат клучна улога во остварувањето на кривична правда;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА степенот на евентуална вклученост на обвинителите во фазата на истрагата се разликува од една до друга јурисдикција;

ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА остварувањето на обвинителската дискреција е голема и сериозна одговорност;

И ИМАЈЌИ ПРЕДВИД ДЕКА ваквата дискреција треба да биде што е можно поотворено, конзистентно со личните права, чувствително на потребите да не се ревиктимизираат жртвите и треба да се води на објективен и непристрасен начин;

ОТТУКА Меѓународното здружение на обвинители ја усвојува следнава изјава за стандарди на професионално однесување за сите обвинители и за нивните суштествени должности и права:

1. ПРОФЕСИОНАЛНО ОДНЕСУВАЊЕ

Обвинителите:

- а) во секое време ги чуваат честа и достоинството на нивната професија;
- б) секогаш се однесуваат професионално, во согласност со законот и правилата и етиката на нивната професија;
- в) во секое време применуваат највисоки стандарди на интегритет и грижа;
- г) водат сметка да се добро информирани и во тек со релевантните правни новини;
- д) се стремат да бидат и да бидат доживувани како доследни, независни и непристрасни;
- ѓ) секогаш го штитат правото на обвинетиот на правично судење, а особено се грижат доказите во полза на обвинетиот да бидат обеоденети согласно законот и барањата за правично судење;
- е) секогаш му служат на јавниот интерес и го штитат;
- ж) го почитуваат, штитат и потврдуваат универзалниот концепт на човечко достоинство и човекови права.

2. НЕЗАВИСНОСТ

2.1 Користењето обвинителска дискреција, кога е дозволена во определена јурисдикција, треба да се остварува независно и да е слободно од политички влијанија.

2.2 Доколку необвинителски органи имаат право на обвинителите да им даваат генерални или специфични инструкции, ваквите инструкции треба да бидат:

- а) транспарентни
- б) конзистентни со законските овластувања;
- в) субјект на воспоставени насоки за заштита на обвинителската независност и перцепцијата за неа.

2.3 Секое евентуално право на необвинителски органи да го насочат поведувањето постапка или да ги запрат законски поведените постапки треба да се остварува на сличен начин.

3. НЕПРИСТРАСНОСТ

Обвинителите треба да ги извршуваат своите должности без страв, склоности или предрасуди. Особено, тие треба:

- а) да ја извршуваат својата функција непристрасно ;
- б) да останат незасегнати од индивидуални или групни интереси и јавни и медиумски притисоци и да водат сметка исклучиво за јавниот интерес;
- в) да работат објективно ;
- г) да водат сметка за сите релевантни околности, без оглед дали се тие во полза или на штета на осомничениот;
- д) согласно локалното право или барањата за правично судење, да се стремат да се погрижат да бидат направени сите неопходни и разумни истраги и резултатите да се обелоденат, без оглед дали укажуваат на вина или на невиност на осомничениот;
- ѓ) секогаш да ја бараат вистината и да му помагаат на судот да стаса до вистината и да постигне правда меѓу заедницата, жртвата и обвинетиот, согласно законот и диктатот на правичност.

4. УЛОГА ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА

4.1 Обвинителите треба да ги извршуваат своите должности правично, доследно и експедитивно .

4.2 Обвинителите ќе играат активна улога во тек на кривичната постапка, на следниов начин:

- а) кога се овластени со закон или пракса да учествуваат во истражувањето на кривично дело или да остваруваат авторитет над полицијата или други истражители, тие тоа ќе го прават објективно, непристрасно и професионално;
- б) кога ќе надгледуваат истрага на кривично дело, тие треба да се погрижат истражните служби да ги почитуваат правните принципи и фундаменталните права;
- в) кога даваат совет, тие ќе се погрижат да останат непристрасни и објективни;
- г) при поведувањето кривична постапка, тие ќе постапуваат само кога предметот е заснован на докази за кои разумно се верува дека се веродостојни и допуштени, а нема да продолжи со гонење во отсуство на такви докази;
- д) во текот на постапката, по предметот ќе се постапува цврсто, но правично; и не надвор од она што на што укажуваат доказите ;
- ѓ) кога, согласно локалните закони и пракса, уживаат надзорна функција во однос на извршувањето на судските одлуки или вршат други необвинителски функции, секогаш ќе делуваат во јавен интерес .

4.3 Обвинителите, понатаму:

- а) ја чуваат професионалната тајна;
- б) согласно домашното право и барањата за правично судење, ги разгледуваат гледиштата, легитимните интереси и можните грижи на жртвите и сведоците, кога нивните лични интереси се, или би можеле да бидат засегнати и се стремат да се погрижат дека жртвите и сведоците се информирани за нивните права; и, слично, се стремат да обезбедат дека секое оштетено лице е информирано за правото на постапка пред некој повисок орган/суд, кога тоа е можно;
- в) ги штитат правата на обвинетите во соработка со судот и други релевантни агенции;
- г) му ги обелоденуваат на обвинетиот релевантните информации што би можеле да доведат до предрасуда или полза, штом е тоа разумно можно, согласно законот или барањата за правично судење;
- д) ги испитуваат предложените докази за да утврдат дали се обезбедени во согласност со закон и Устав;
- ѓ) одбиваат да користат докази за кои разумно се верува дека се добиени преку користење незаконити методи што претставуваат грубо кршење на човековите права на осомничениот, а особено методи што претставуваат тортура или сурово постапување;
- е) се стремат да се погрижат да се поведе соодветна постапка против лицата одговорни за користење вакви методи;
- ж) во согласност со домашното право и барањата за правично судење, со должно внимание размислуваат за откажување од гонење, прекнување на постапката условно или безусловно или пренасочување на кривичните предмети, особено оние каде се вклучени млади обвинети, од формалниот правосуден систем, со целосно почитување на правата на осомничените и жртвите, тогаш кога ваквите можности се соодветни.

5. СОРАБОТКА

Со цел да се обезбеди правичност и делотворност на гонењата, обвинителите:

- а) соработуваат со полицијата, судовите, правната струка, адвокатите на одбранаа, јавните бранители и други владини органи, на национално или меѓународно ниво; и
- б) даваат помош на обвинителските служби и колеги од други јурисдикции, во согласност со закон и во духот на меѓусебна соработка.

6. ОСПОСОБУВАЊЕ

Со цел да се обезбеди дека обвинителите можат да ги извршуваат своите професионални одговорности независно и во согласност со овие стандарди, обвинителите треба да се заштитени од арбитрарни постапки на владата. Генерално, тие треба да имаат право:

- а) да ги извршуваат своите професионални функции без заплашување, попречување, вознемирување, несоодветно мешање или неоправдано изложување на граѓанска, казнена или друга одговорност;
- б) заедно со нивните семејства, да бидат физички заштитени од страна на властите кога нивната лична безбедност е загрозувана како резултат на правилното вршење на нивната обвинителска функција;
- в) на разумни услови на служба и соодветна награда, пропорционална со клучната улога што ја играат, а нивните плати и други бенефиции да не може арбитрарно да се намалуваат;
- г) на одговорен и регулиран мандат, пензија и возраст за пензионирање, во рамки на условите за вработување или избор во конкретни случаи;
- д) на вработување и унапредување врз основа на објективни фактори, а особено професионални квалификации, способност, интегритет, постигања и искуство, за што се одлучува низ правични и непристрасни процедури ;
- ѓ) на експедитивни и правични постапки, врз основа на закон или прописи, кога се неопходни дисциплински мерки заради поплаки што наведуваат пречекорување на соодветните професионални стандарди;
- е) на објективна евалуација и одлуки на дисциплинските постапки;
- ж) да формираат и да бидат членови на професионални здруженија или други организации за застапување на нивните интереси, за унапредување на нивната професионална обука и за заштита на нивниот статус; и
- з) на заштита од почитување незаконита наредба или наредба што е спротивна на професионалните стандарди или етика.

